Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана. | № 172 (17895) | 1988 оной июлиин 27, среда | Сэн 3 мүн.

ТЭЖЭЭЛ БЭЛЭДХЭЛГЭ ДЭЭРЭ

ҮДЭР, ЧАС БҮХЭН ҮНЭТЭЙ

ЭРЭШҮҮЛЭЙ ЗВЕНО ЭРХИМЛЭНЭ

Багжагар хүдэр бэетэй арбан эрэшүүлһээ буридаһан П. Резниковэй хүтэлбэрилдэг үбһэшэдэй онһожоруулагдамал звено эдэ үдэрнүүдтэ Штиханайнгаа совхозой тэжээл бэлэдхэгшэдэй дундаһаа онсо шалгарна. Тус коллективтэ бүхыдөө 7100 центнер үбһэ хуряажа һүрилхэ дээбэри үгтэһэн юм. Подрядай гуримаар ажалаа эмхидхэһэн энэ звено мүнөө 700 гаран центнер үбһэ сабшажа тармахаар болонхой.

— Эдэ үдэрнүүдтэ ороһон хура бороо һаад ушаруулна. Тиигэбэшье һаань, бидэ даалгагдаһан машина, техникээ бүтээсэтэйгээр хүдэлгэжэ, тэжээл бэлэдхэлгээ шанартайгаар, түргэн болзорто үнгэргэхэ хүсэлэнтэйбди,— гэжэ П. Резников хэлэнэ.

Д-Н. ХОБРАКОВ.

Баргажан.

ҺААДГҮЙ ҺАЙНААР ХҮДЭЛГЭГДЭНЭ

«Тресковский» совхозой ороһоной склад соо АВМ-0,65 тухэлэй агрегадай ута соргоор эртэ үглөөнһөө хүхэ утаанай бааяхань холоһоо харагдана.

— Мүнөө табадахи үдэрөө ажаллажа байнабди. Бидэ үглөөнэй 7 сагһаа үдэшын 10 саг болотор хүдэлэнэбди. Даб дээрэ 80 гаран центнер витаминтай ногооной гурил гаргагдаа. Агрегаднай һайн, һаадгүй хүдэлгэдэнэ. Би АВМ-дэ хөрдохи жэлээ хүдэлжэ ябанаб. Өөрөө мастер-наладчик гэһэн мэргэжэлтэйб. Агрегадай хүдэлмэришэд Сергей Ощепков, Юрий Шашин гэгшэд урагшаа һанаатай хүдэлдэг юм. Тэдэнэр халаанайнгаа даабари холо үлүүлэн дүүргэнэ. Ногооной гурил болгогдохоор хэрэгтэй ногооншье тэнцэтэ-

ряагүй асарагдана,— гэжэ агрегадай машинист Василий Николаевич Кокин хэлээ һэн.

Нёдондо тус агрегадай коллектив бүхыдөө 5 мянган центнер ногооной гурил гаргаа юм. Харин байгша ондо баһал 5000 центнер һайн шанартай тэжээл бэлэдхэхэ юм.

— Бидэ түрүүшээр сабшагдаһан элдэб ногоо, үрмэдэһэ, халаахайгаар ногооной гурил гаргадаг байһанаа, мүнөө «Хлебное» полидохи намсрай хара тарыа, муугаар ургаһан шэниисэ сабшанабди. Сабшажа абаа һаа, ногоон элбэг. Ногооной шэмэтэйдэ урдихэл хэрэгтэй,— гэжэ комбайнер Владимир Константинович Полонов мэндэ хөөрөө һэн.

Агрегадта «ГАЗ-53» автомашинын жолоошон Андрей Леонидович Тимофеев «Хлебное» поли дээрэһээ хэршэгдэһэн ногоо зөөнэ. Тэрэ хүдэлмэридөө үнэн сэхээр хандажа, эрхим шанартай тэжээл элбэг ехээр бэлэдхэхын түлөө тэмсэнэ.

АВМ-эй коллектив хөөрдохи жэлээ хамтын подрядай гуримаар ажалаа эмхидхэнхэй. Эдэнэр түлбэреэ шанарай эзэргээр абаха юм. Хэрбээ тэжээл бэлэдхэлгын болзор соо тэжээлэй единицын хэмжээгээр ногооной гурил ехээр гаргажа шадаал һаа, түлбэридэшье горитойхоноор хүртэхэ бшуу.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Агрегадай машинист Василий Кокин; «Хлебное» поли дээрэ ногоон сабшагдана; АВМ-эй хүдэлмэришэд Сергей Ощепкин, Юрий Шашин.

С. БАЛДУЕВАЙ фототекст.

Кабанскын район.

1000 ЦЕНТНЕР ҮБҺӨ ҺҮРИЛХӨБДИ

Тойроод хөдө хуулаар бүһэлэгдэнхэй хангай Түнхэн нютагаймнай ажахынууд ургэн тала нуга сабшалангаар дуталдахадаа, холын хадалиг газарай ой модоной сосрхойнуудта ургаһан ногоо сабшажа, ниитынгээ адууһа малда үбһэ тэжээл бэлэдхэдэг зэншалтай. Манай Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз холын Иохансаг, Энхэсэйдэ үнинһөө үбһэ суглуулдаг юм. Урдандаа эндэхи соорхой болон сабшалангһаа мянга гаран центнер һайн шанартай үбһэ хуряажа абадаг һэн. Би арбаад жэлдэ үбһэшэдэй звеноо хүтэлбэрилжэ байнаб. Нёдондо эндэ үбһэ сабшагшад оройдоол 600 центнер үбһэ бэлэдхэхэ һэн. Һүүлэй жэлнүүдтэ эндэхи сабшалан сэбэрлэгдэнэгүй, үтэгжүүлэгдэжэ уһалагданагүй, ногоокойнь бүридэл муудаа, үрэжэлынь бирагүй болоо. Энэ дутагдалһаа тобшолол хэжэ, байгша оной хабарһаа тус сабшаландаа агротехническэ хүдэлмэри ябуулаабди. Сабшалангай хүбхэнтэһэн 180 гектарыень борнойлжо, хурьһыень соолообди, модо, шулуунһаа сэбэрлээбди. Сабшалангай 50 гектарта аммиагай селитрэ оруулэгдаа, мүн 1700 метр утатай хорёо баригдаа. Эдэ бүхы ажал колхозой механизатор Л. Д. Шляпкин, залуу малшан В. Д. Захаров, пенсионер Я. Б. Малхиев гэгшэд үнгэргөө. Эдэ үдэрнүүдтэ механизаторнууд Н. Ж. Сергаев Б. С. Даргаев хоёр холын сабшаланда ошохо харгы заһэбарилжа дүүргэхэ болобо. 13 хүнһөө бүридэһэн үбһэшэдэй звено ажалдаа гараба. Звеноо залуу малшан В. Д. Захаров хүтэлбэрилнэ. Үбһэндэ гарахаһаань урид эндэ байрань заһабарилагдажа, столово шэнээр түхеэрэгдээ.

Манай звенодо үгтэһэн хүндэ трактораар шарга дээрэ сомогдоһон һүринүүд шэрэгдэхэ юм. Нүгөөдэ МТЗ түхэлэй тракторнай ногоо сабшаха, үбһэ тармаха. Байгша ондо звеномнай эндэһээ 1000 центнер үбһэ һүрилхэ уялга абанхай.

Б. ХАЛУДОРОВ,
Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой луговод.

КПСС-эй обкомдо

ЭЗЭН ЁҺООР ШИИДХЭЖЭ ҺУРАХА

1988 оной үнгэрһэн зургаан һарын туршада республикын промышленностиин хүдэлмэриин дүнгүүд болон саашаяхи хараа зорилгонууд тухай асуудалаар КПСС-эй горайкомуудай секретарьнарай, таһагуудые даагшанарай зүблоон партиин обкомдо үнгэргэгдөбэ. КПСС-эй обкомой секретарь В. В. САРЖАН зүблоониие хүтэлбэрилоо.

Республикын Статистикын управлениин начальник **Ф. И. Ченкиров** экономическа шэнжэлэл хэбэ. Энэ хугасаада промышленность бүхыдөө хангалтагүйөөр хүдэлөө, энээнэй шалтагаан олон гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ. Нэгэдэхэер, түрүү техникэ, технологи нэбтэрүүлгэ һулаар ябуулагдаа, зарим тээ энэ талаар хубилалта болоогүй. Байгша оной түрүүшын хахадта үнгэрһэн жэлэй энэл үеынхиһөө һураггүй үсөөн участок, цех онһожоруулагдаһан, автоматизациин зүйлнүүд үсөөнөөр тогтоогдоһон байна. Эрдэм-техникын туйлалтануудые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэ талаар программын нэгэдэхи пунктые 64 предприятиин бэелүүлһэн һаань, 33 предприяти оройдоо һэдэлгэшье гаргаагүй.

Худэлмэриин саг зүбөөр хэрэглэгдэнэгүй, ажалай журам һайжаруулгэда үндэһэн хубилалта үшөөл туйлагданагүй гэжэ үгэ хэлэгшэ тобшолбо. Кадрнуудай ажалда орохо, гараха ябадал олошороо, 1987 оной түрүүшын хахадта энэ талаар коэффициент 7-до хүрэнэ гэжэ тодорхойлогдонхой һаа, мүнөө жэлэй энэл хугасаада 7,2 гэжэ тоолон гаргагдаба. Олон халаанда хүдэлмэрэй эмхидхэлгэ, онһоон түхеэрэлгэнүүдые ашаглайгаар хэрэглэлгэ урданайхида орходоо бирагүй. Тоололгын-программна хүтэлбэритэй станогуудтэ гүйсэд хүсэндөө хүдэлгэдэнэгүй, хэмһээ удаан зогсоогдоно.

Эдэ бүгэдэһөө уламжалан, промышленность бүхыдөө хэлсээтэ уялгануудай ёһоор продукци эльгээхэ түсэбөө 99, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Советэй мэдэлэй промышленность оройдоол 97,3 процент дүүргээ. Хэлсээнүүдые баталһан 100 гаран предприятиин 33-ниинь энэ талаар гээгдэлдэ ороо.

Хэлсээтэ уялгануудые дүүргэлтэ гүрэнэй түсэбэй хэр бэелүүлэгдэжэ байһанһаа сэхэ дулдыдадаг гэжэ нүхэр Ченкиров тэмдэглэбэ. Заримдаа юрэ бүсын ушарнууд болоно. Жэшээлхэдэ, «Электромашина», «Теплоприбор» заводууд, гадар трикотаж хубсаһанай фабрика гол үйлэдбэриингээ түсэб дүүргээгүйшье һаа, хэрэглэгшэдэй сум, 100 процент хангаа. Иимэ «амжалтын» шалтагааниинь юуб гэхэдэ, эдэ предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд болзороо хойшолуулыень, продукциин түхэл янза хубилгахыень хэрэглэгшэдэй гуйжа, үгэдөө оруулна бшуу. Иигэжэ арга хургаяа бэдэрхын орондо ажалайнгаа эмхидхэл һайжаруулха ёһотой байгаа. Һүүлэй үедэ 74 предприяти үйлэдбэриингөө хэмжээе доошолуулаа.

КПСС-эй обкомой хүнгэн промышленностиин болон арадай ургэн хэрэглэлэй эд бараанай таһагые даагша **Б. П. Бартуков** мэдээсэл хэхэдээ, арадай ургэн хэрэглэлэй эд бараа бүтээн гаргалгада бухы предприятинуудые хабаадуулха талаар хүдэлмэри эдэбхижүүлэгдээ кэбэ. Республика дотор жэлэй туршада дунда зэргээр нэгэ хүндэ хүртэхөөр 69 түхэриг 41 мүнгэнэй эд бараан гаргагдана. Харин зарим районуудта энэ тоо тон бирагүй. Жэшээлхэдэ, Мухар-Шэбэрэй, Хурамхаанай, Бэшүүрэй районуудта 1—3 түхэригһөө дээшэ болоногүй. Кабанскын, Загарайн районууд лэ бараг дүнгүүдтэй. Эд бараа элбэгжүүлгэдэ кооперативуудай үүргэ дээшэлүүлхэ хэрэгтэй гэжэ тэмдэглэгдэбэ.

Арадай ургэн хэрэглэлэй эд бараа үйлэдбэрилэн гаргаха, туһаламжануудые үзүүлхэ талаар координационно совет байгуулагдаа. В. В. Саржан советэй хүдэлмэриие хүтэлбэрилхэ юм. Хүн зоной хэрэглэмжэ хангалгые һайжаруулхын тула хэмжээнүүд абтана. Улаан-Үдэдэ тусхайлагдамал хэдэн магазин, арадай ургэн хэрэглэлэй эд бараанай саг ургэлжын выставкэ нээгдээ. Партиин горрайкомуудай нэгэдэхи секретарьнарай, горрайгүйсэдкомуудай түрүүлэгшэнэрэй хабаадалгатай республиканска семинар-зүблөөн үнгэргэгдөө һэн. Партиин Улаан-Үдын горкомой, Прибайкалиин, Хориин райкомуудай үүсхэлэгэ эн асуудалаар тусхай пленумууд үнгэргэгдэһэн байна. Гэбэшье ойлгуулламжын ургэнөөр ябуулагдаашье һаа, эмхидхэлэй хүдэлмэри һулахан зандаа, эрид шанга хэмжээнүүд хото, хүдөөдэ абтанагүй гэжэ нухэр Бартуков үгэеэ түгэсхэбэ.

Хахад жэлэй дүнгөөр илангаяа ехэ гээгдэлдэ ороһон районуудай түлөөлэгшэд — партиин Прибайкалиин, Ивалгын райкомуудай секретарьнар **Г. Н. Смирнов И. М. Кравцов** хоёр тоосожо, хойнотолгын шалтагаануудые дурдаба. «Забайкаллес» нэгэдэлэй мэдэлэй Байгалай, Сэлэнгын модоной базануудта, Итанцын леспромхоздо модо отололгын участогууд түсэбтэй зохилдуулан үгтэнэгүй. Гадна иимэ подразделениинүүдтэ түсэб дээрэһээ буулгагдана. Арга боломжотоёо тааруулан зохёон һаһаһан предприятинуудай өөһэдынь түсэб бодотоор тоогдоногүй. «Забайкаллес» нэгэдэлэй, республикын Ойн һахын министерствын түлөөлэгшэдтэй сугларжа, ойн модоной нөөсэнүудые хараада абан, зуб үндэһэтэй хэлсээнүүдые батлха асуудал шиидхэхээр болоо гэһэн һанамжа хэлэгдэбэ.

В. В. Саржан түгэсхэлэй үгэ хэлэхэдээ, ерэхэ жэлдэ продукци эльгээхэ талаар хэлсээнүүдээ эртээнһээ һайса бодомжолжо үзэхэ хэрэгтэй гэбэ. Ажахы эрхилэлгын шэнэ эрхэ байдалда бэеэ даангяар, эзэн ёһоор бухы асуудалнуудаа шиидхэхэ аргатай байһанаа мартаад, ханамжагүйөөр хүдэлөөг хүтэлбэрилэгшэдтэ туһалха экономическа һуралсаг эдэбхижүүлхэ шухала.

Мүнөө жэлэй үйлэдбэриинэкономическа һуралсалай онсо шэнжэ, бэлэлхэл тухай партиин обкомой Политическэ гэгээрэлэй байшангые даагша **М. А. Жарков** сугларагшадта хөөрэжэ үгөө.

Г. ДАШЕЕВА,
манай корр.

ТАГАЙ СОВЕДҮҮД ЭРХЭ ЭРХЭ БАЙДАЛДА

...мнай ажалшад бүхы совет арадтаяа хамта КПСС-...йна конференци дээрэ партиин Ц...эй Генетарь М. С. Горбачевой хэһэн элидхэлые, парренциин резолюцинуудые халуунаар һайшаан ...зэгыгоор шудалжа байна. Мүнөө тодорхойлон бүхэндэ, партийна организацинуудта, ажалша ...тэ конференциин материалнуудые үргэноор зүбзуураа хубилган шэнэдхэлгые яажа туйлаха, экоолон социальна хүгжэлтын түсэбүүдые яажа амдүүргэхэ тухай дэлгэрэнгы хөөрэлдөөн боложо

...кэ системын реформо бэелүүлхэ тухай» Резовет үгрэнэй политическэ үндэһэ һүүри болодог ...үсэд дүүрэн эрхэ хангаха шухала гэжэ зааг...гүрэнэй, ажахын, социальна нэгэшье асуудал ...хабаадалгагүйгоор шиидхэгдэхэ ёһогүй болобо ...нһээ урда тээ партийна комитедүүд лэ бухы ...е гол түлэб шиидхэдэг һэн. Ушар тиимэһээ «за...апа болиһон гурим, тэрэнэй захиралта ба баа...улалта мүнөө хубилган шэнэдхэлгын гол шухала ...а — экономическа реформодошье, социально...ариин хүгжэлтэдэшье, орон соо боложо байгаа ...н ёһоор хандалгые хүнүүдтэ хүмүүжүүлгэдэшье ...жа байна ха юм»,— гэжэ конференци дээрэ хэг...л соо заагдаһан байна.

...агааннаа боложо, нэгэ хүндэ шүтэхэ, партийно-...аппарадай хүтэлбэрилэгшэдтэ үлүү ехэ зааг, ...демократи ба олондо мэдээсэхэ ябадалые хи...арнууд олон болоо. Орон соогоо экономическа ...альна реформо бэелүүлхэ һэдэлгэнүүдтэ эдэ бү...д ушаруулна.

...үгжэлтын асуудалнуудай орёо болохо бүри пар...уд эдэб эсын албан зургаануудай, тэрэ тоодо ...бэелүүлхэ зорилгонуудые шиидхэдэг боложо, ...нхилолгын гурим хэрэглэлгэ һүүжэрөө гээд мэдэ...

...томо министерствэнүүд болон албан зургаануудые ...одүүдые тоонгүйгөөр предприятинуудые шэнээр ...ргаали хамгаалха болон бүсад шухала асуудал...ралаа хандуулдаггүй болоһон юм. Хуряангыгаар ...агай Советүүд дээрэһээ зонхилогшодто эсэргүү...ргэхэ, зохихо хэмжээнүүдые абаха шадалгүй бай...иимэнээ бухы общественые демократизациилгын ...адаа, Советүүдэй үүргэ ба харюусалгые саашаа...үүлэн, эрхэ түлөөлгыень, материальна арга ...дыень улам үргэдхэхэ шухала гэжэ онсолон зааг...

...ануудые хубилган шэнэдхэхэ, Үндэһэн хуулида ...энүүд ба хубилалтануудые оруулха тухай асуудаа ...Верховно Советэй ойрын сесси дээрэ хаража ...й депутадуудай һүнгалтые ерэхэ жэлэй апрель ...рэхэ тухай партийна конференциин шиидхэбри...т арад һонирхон үгтажа, һайшаан дэмжэбэ.

...нгамалнууд, нютагай Советүүд, партийна орга...бухы ажалшад, конференциин хараалһан зорил...лото дээрэнь бэелүүлхын тула туйлай ехэ ороло...н үүсхэл гаргаха уялгатай. Ямаршье асуудалнуу...бэрикүүд абтаал һаа, дүүрээ гэдэг заншал мэнэ ...дэлгэрэнги байгаа хамнай. Зүгөөр мүнөө со...крати үргэдхэлгын, олондо мэдээсэлгын оршон ...ференциин шиидхэбринүүдые бэелүүлхэ хэрэг...эн улам эдэбхитэйгээр хабаадаха ёһотой. Пар...органууд энэ зорилго бэелүүлхын тула бухы ...ө абаха зэргэтэй.

...й гүйсэдкомуудта ажалладаг хүнүүд Советүүдэй ...байха ёһогүй гэһэн дурадхал партийна конфе...ороһон байна. Ушарынь гэхэдэ, гүйсэдкомдо ...депутадуудаа оорынгоо ябуулха ёһотой хүдэлмэри ...блэхэ, дүүрэлтыень хаража үзэхэ, хинаха баа...ха юм. Тиигэжэ арадай депутадуудай ажал ...удуудэй гүйсэдкомуудай хүдэлмэриин хэмжээгээр ...болоһон байгаа. Советүүдэй ажал ябуулгада ха...асуудалнууд СССР-эй Верховно Советэй эзлжэ...ө бухы талаһаа харагдажа үзэгдэхэ гэжэ конфе...заагдаба.

...ымнай районно, сомоной, сельскэ, поселково Со...ое бухы юумэнэй түлөө дүүрэн хариусалга даа...экономико, соёл, худалдаа наймаан, ажаһуудалай ...хангалга хүгжоохэ асуудалнуудые улам һайнаар ...лгатай. Жэшээлхэдэ, Хойто-Байгалай районой ...Северомуйска, Тарбагатайн районой Десятников...н районой Үнэгэтэйн, Ярүүнын районой Ульдэр...й районой Хужарай, Кабанскын районой Посоль...н поселково болон бусад сельскэ, сомоной Со...номическа болон социальна хүгжэлтынгөө түсэ...калтатайгаар дүүргэжэ байнхай. Тодорхойлбол, ...йоной Ульдэргын сомоной Совет харьяата газар ...даг колхоз болон бусад эмхи зургаануудай хүдэл...одоо хинажа, шалгажа, дутагдалнуудыень усад...орид шанга хэмжээнүүдые абажа байдаг. Тус ...оведэй гүйсэдком депутадуудтаа түшэглэн, социа...ноной эмхидхэлдэ, ябасада нүлөөлнэ, үйлэдбэри ...дна гурим нэбтэрүүлхэ, ажахын гүйсэд тоосоон...талаар хэмжээнүүдые абана. Эндэ гансал үйлэд...б дүүргэлгэдэ анхарал хандуулагдадаг бэшэ, мүн ...дицинскэ, худалдаа наймаанай, ажаһуудалай хэрэг...алгын, һүүринаа болбосон түхэлтэй болголгын ...д, асуудалнууд урагшатайгаар шиидхэгдэнэ.

...амта нютагай Советүүд СССР-эй Верховно Сове...н болотор ажал ябуулгаяа һуладуулха, дээрэһээ ...олон захиралта хүлеэгээд һууха эрхэгүй. Харин шэ...далда бухы хүдэлмэриеэ эдэбхижүүлхэ, хүн зо...дэ түшэглэн, түсэбүүд болон социалис уялганууа коллективүүдэй урагшатайгаар дүүргэхын тула ...энүүдые абаха уялгагай.

...анай республикын ажалшад хүдөө ажахын эзлжэ...—үбһэ хуряалгаяа эхилээд байна. Үбһэ тэжээл ...—1989 оной ажалай бухы дүнгүүдтэ шиидхэхы ...отой гээд ...танда мэдээжэ.

...ла кампаниио эмхидхэлгүйгөөр эхилһэн Советүүд...байна. Жэшээлхэдэ, Сэлэнгын, Баргажанай, Зага...нгын, Хурамхаанай районуудай нютагай Советүүд ...оролсоно. Тодорхойлон хэлэбэл, Захааминай райо...нэй, Мухар-Шэбэрэй районой Калиновкын, Хурам...оной Уланхаанай болон бусад сомоной, сельскэ ...

...ЭТЭ НЭРЭ ЗЭРГЭ ОЛГОГДОО

...ын түсэблэлгын-экономическа албаниие хүгжөө...абьяатай байһанайнь түлөө Буряадай АССР-эй Вер...дэй Президиумэй Указаар Буряадай АССР-эй Гос...үүлэгшын орлогшо Николай Николаевич **Лоскутов**-...й АССР-эй габьяата экономист гэһэн хүндэтэ нэ...огодобо.

...ОРОО УРИДШАЛАНХАЙ

...артай продукци ...барилжэ тушаахын ...өөндэ оролсоһон ...эй районой Су... малшад горитой ...аа һэн. Жэшээлбэл, ...ерын эхээр ажа... мяханая комби...нтнер малай мя... хахад жэлэйнгээ ...ентнерээр үлүү...лээ юм. Тиихэдэ һаалишадынь сагаан, эдеэ үйлэдбэрилжэ бэлэдхэхэ эургаан һарынгаа даабари сүм бэелүүлээ.

Эдэ үдэрнүүдтэ ажахын һаалишад, малшад зунай бэлшээриин хаһада һүрэг малайнгаа ашаг шэмэ бүри ехээр дээшэлүүлхын түлөө улам эршэмтэйгээр ажаллана.

В. РАДНАЕВ.

СОШОРДОМО ДОХЁО

НОГООГОО САБШАНА, ГЭБЭШЬЕ...

Июль һарын яһала дулаан, заримдаа хура бороотойшье эдэ үдэрнүүдтэ хүдөө нютагуудай нуга сабшалан үнгэ бүриин сэсэгүүдээрээ хүнүүдэй нюдэ баясуулна. Оронго нютагташье мүнөө жэлдэ үбһэ ногооной ургаса һайн, зарим газарнуудтань бүһэсөө ногоон урганхай. Тиимэһээ эндэхи үбһэшэдэй хэлэнэнэй ёһоор, мүнөө жэлдэ үндэр эрмэлээл зоригжолтойгоор, ажалай үндэр амжалта туйлаха хараатайгаар хүдэлэх хэрэгтэй.

Тэжээл бэлэдхэгшэдэй хүдэлмэриин ямаршьеб дүнгүүд тухай хэлэхэнь мүнөө үшөө эртэшэг. Районой үбһэшэдэй ба бусад тэжээл бэлэдхэгшэдэй звенонууд бухы тол хүдэлмэриеэ һаял эхилжэ байна. Зарим газарта ажалаа һайса эмхидхэжэ шадангүй унжагайрхашье ушарнууд дайралдана. Сэхыень хэлэхэдэ, Оронгын совхозой Кибалинай отделениин тэжээл бэлэдхэгшэд баһал иимэ дутагдалтай юм.

Эндэ Хамнай гэжэ газартахи үбһэшэдэй звеноо луговод Д-Н. Г. Шаданов ударидана. Тэрэнэй хүсэл оролдолгоор мүнөө эндэ бүһэсөө ногоон надхан долгилно.

Үбһэ хуряалгын халуун хаһа мэдэрэгдэнэ. Тээ саанахана сабшалангай дундуур тракторай 4 косилка хойно хойноһоо һубарилдан ябажа, ногоо унагаана. Тэдэнэй тээ наанаханань Т-25 түхэлэй трактор үбһэ тармана. Тэрэнэй хажуугаар «КУН-10» түхеэрэлгэ шаргагалһан трактор баал болгогдоһон үбһэ суглуулжа, автосамосвалда ашажа үгэнэ. Тобшолбол, ажалай халуун үе түлэг дундаа.

Үбһэшэдэй отогто хурэхэдэмнай, Кибалинай үбһэшэд бултадаа шуран шамбай, залуу хүбүүд ажалайнгаа дутуу дунданууд тушаа нюуса далдагүйгөөр, байһан юумээ сэхэ руунь хэлэнэ.

— Ниитын адууһа малда үбһэ тэжээл бэлэдхэжэ нөөсэлхэ хэрюусалгатай, хаһа түлэг дундаа гээшэ ааб даа. Үнэн һэшхэлһээ, бүтээсэтэй шуранаар, даалгагдаһан ажалайнгаа түлөө үндэр харюусалгатайгаар хүдэлхэ ёһотойбди гэжэ бидэ үнэн сэдьхэлһээ һайн мэдэрнэбди. Тиин мүнөө оронойгоо коммунистнуудай ехэ хуралдаанай үнгэрөөд байхада, энээниие бүришье һайнаар мэдэрнэ гээшэбди. Эндэ хүн бүхэндэ заабол анхарал хэрэгтэй байдаг. Зүгөөр ажалай түрүүшын үдэрнүүдһээ урма зоригыемнай хухалха, эдэбхиимнай доошолуулха юумэнэй олдоод лэ байдагынь харамтай. Жэшээлэн хэлэбэл, совхозой хүтэлбэрилэгшэд тэжээл бэлэдхэгшэдэй бухы эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые һайнаар хангаха уялгатай хүнүүд гээшэ. Теэд манай урма зоригые тэдэнэрэй абаһаар бууруулжа байһаниинь харамтай. Энэ манай «байрын гэрые» харыт даа,— гэжэ хүбүүд нэгэн һаналтайгаар хөөрэнэ.

Нээрээшье, эндэ хабтагайнуудаар бодхоогдожо байһан сэрайн хахадынь лэ баригдаад байба. Ороёень хушаха шиферэй орондо хара сасрһаар яаралтайгаар хушагдаа хэбэртэй. Оро шэрээнүүдэй орондо газар дээрэ модон хабтагайнууд дэбдигдэнхэй, сарайн нэгэ талань ямаршье халхабша, хаалтагүй.

Кибалинай үбһэшэд үдэр бүри гэрһээ ябаад хүдэлхэ аргагүй юм. Сабшалангай газар энэ нютагһаа нилээд холо оршодог.

Үбһэшэдэй хөөрөөе саашань шагнаял даа.

— Иимэ эрхэ байдалда эндэ зохидоор байрлажа хүдэлхын аргагүй. Үнгэрһэн зун эгээл иимэ сарай соо байгаа һэмди. Зүгөөр бидэнэй эндэ түрүүшынхээ сабшаландаа ерэхэдэмнай, энэ сарайһаамнай нурбэн монсогор сусал лэ үлдэнэн байгаа. Хабтагайнуудайнь хайшаа ороһые мэдэхын аргагүй. Тиин газаа байха бэшэ хадаа бидэ арга хургаяа бэдэржэ, энэ сарайгаа бариха гэжэ шиидэбэбди. Теэд сарайгаа гүйсэд барижа, бүтүүлжэ шадабагүйбди. Барилгын материалнуудые үгөө һаань, сарайгаа барижа дүүргэхэ байгаабди.

Бэрхэшээлэнүүднай энээгээр үшөө дүүрэнэгүй. Ажалай түрүүшын удэрһөө эдеэ хоолоор ядалданабди. Жэшээлхэдэ, мүнөодэр саахаргүй һуунабди. Ажал дээрээ мяха хадагалха холодильниггүй дээрэнээ үдэр бүри совхозой складта ошожо, мяха асарха баатай болонобди. Ажалайминай нилээд сэнтэй саг энээндэ гаргашалагдана. Үндэр бүтээсэтэйгээр хүдэлжэ байха ёһотой үглөөнэй сагта эдеэ хоолдоо ошохо баатай болонобди. Дуталдадаг зарим продуктнуудаа өөһэдөө хүсэлдүүлнэбди. Сэхыень хэлэхэдэ, иимэ ушэр байдалда бүтээсэтэй һайнаар хүдэлхэ урма зориг бадарнагүй. Харин тиихэдэ ажалаа шамдуулха ёһотойбди гэжэ өөһэдөө һайн ойлгонобди.

Сабшалангаймнай 206 гектарынь намаглиг юм. Мүнөө эндэ сабшажа байһан ногоогоорнай сенаж дарагдана. Һаяр үбһэ хуряалгаяа эхилхэ хараатайбди. Наратай дулаан үдэр бүхэниие ашаглтайгаар, бүтээсэтэйгээр хэрэглэхэ шухала. Энээнэй тулада манда гансал зохид һайн байра, эдеэ хоол хэрэгтэй.

Бидэ мүнөө эндэ хүдэлжэ байхадаа, хубилган шэнэдхэлгын аша туһа мэдэрнэгүйбди. Үе сагайнгаа эрилтээр бэшэ, харин хуушан янзаараа хүдэлжэ үргэлжэлһөөрбди. Үбһэ хуряалгын техникэдэ урдынхидаал запас частнууд дуталдана. Мүнөө сабшаландаа ороһон хойноо тармуурнуудаа заһабарилжа байнабди. Социалис мүрысөөнэй гурим тухай манда мэдээсэгдээгүй, урдахи зорилгонуудаа үшөө зүбшэн хэлсээгүйбди. Ондоогоор хэлэхэдэ, нюдэ балай хүдэлнэбди.

Эндэхи үбһэшэд байгша ондо сабшалангайнгаа энэ талмайһаа 3700 центнер һайн шанартай үбһэ хуряажа абаха зорилготой юм. Үнгэрэгшэ жэлдэ эндэ 3200 центнер үбһэн һүрилэгдөө һэн.

Даб дээрэ Хамнайн сабшалангай ногоон сенажда абаашагдана. Тэжээл бэлэдхэгшэдэй звенодо 14 механизатор хүдэлдэг юм. Тэдэнэй мэдэлдэ үбһэ хуряалгын бухы оньһон техникэ—9 трактор, хоёр КУН-10 тракторай 4 косилка, 2 тармуур үгтэнхэй. Үбһэ сабшагшад Александр, Геннадий, Василий Собенниковууд, Павел Петров гэгшэд июлиин 12-һоо эндэ бүтээсэтэйгээр, эршэмтэйгээр ажаллана.

Мүнөө Хамнайн сабшаланда ажалай эршэ үдэрһөө үдэртэ үргэдэнэ. Эндэхи үбһэшэд совхозой хүтэлбэрилэгшэдэй халуун анхарал ба туһаламжа хэрэгтэй.

М. ГАЛСАНОВ,
манай штатнабэшэ корр.
Ивалгын район.

ХАХАД ЖЭЛЭЙ ДҮНГҮҮД СОГСОЛОГДОБ

1988 оной түрүүшын хахадта СССР-эй арадай ажахыда экономическа ба социальна хүгжэлтэдэ һайн тээшээ хубилалтануд үргэлжэлөө гэжэ 1988 оной түрүүшын хахадта СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтэ тухай СССР-эй Госкомстадай мэдээсэл соо хэлэгдэнэ. КПСС-эй Бүхсоюзна XIX конференцидэ бэлэдхэл энэ ябадалда нэмэлтэ түлхисэ боложо үгөө.

Промышленность болон арадай ажахын бусад һалбаринуудта горитой олон предприятинуудые ажахын дүүрэн тоосоондо ба өөһэдынгөө мүнгэ зөөрөөр өөһэдыгөө хангаха гуримда оруулалга эсэсэй дүнгүүд болон шанарай талаар хубилалтануудта һайнаар нүлөөлжэ эхилээ. Ниитын үйлэдбэриин ургалтын эршын һуладажа байһан ябадал дабагдажа байнхай, хэдэ хэдэн шухала үрэ дүнгүүдэй талаар түргэдхэлгэ туйлагдаа. Национальна олзо, үнгэрһэн жэлэй түрүүшын хахадтай жэшэхэдэ, 5 процентээр, ниитын ажалай бүтээсэ — 5,5 процентээр эхэ болоо. Гадаадын худалдаа наймаанай эрьесэ дахинаа ургажа эхилээ.

Промышленна продукци хэлсээтэ уялгын ёһоор эльгээхэ түсэбэй дүүргэлтэ дээшэлээ. 1987 оной январь—июнь һарануудайхитай жэшэхэдэ, бүхыдөө 20 миллиард түхэригөөр эхэ промышленна продукци эльгээгдээ. Нэн түрүүн предприятинууд болон организацинуудай үйлэдбэриин хэрэгсэлнүүдэй фонднуудые дээшэлүүлһэнэй ашаар гол фонднуудые ашаглалгада оруулалга ургаһан байна. Арадай ажахыда түсэбһөө гадуур 8 миллиардһаа дээшэ түхэригэй олзо абтаба.

Экономикын хүгжэлтын социальна шэглэл улам үргэдэнэ. Арадай хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилгэ бүри түргэн эршэтэйгээр ургаһан байна. Мал ажалай продукци үйлэдбэрилгын ба бэлэдхэлгын хэмжээнэй ургалта тогтууритай шэнжэ шанартай боложо байнхай. Худалдаа наймаанай рознично эрьесын ба түлбэритэй хангалгануудай түсэб дүүргэгдээ. Гэр байрэ барилгын хэмжээн ехэ болоо.

Гэхэтэй хамта ажахы эрхилэлгын шэнэ онол аргануудай булюу һайн талань гүйсэд дүүрэнээр хэрэглэгдэнэгүй, жэгдэ һайн ба тогтууритай худалмэри хангагданагүй. Эрдэмэй-техническэ хүгжэлтэ дэбжэлтын, гол фонднуудые шэнэлэлгые хурдадхалгын эршэ һанаһанда хүрэнэгүй. Продукци эльгээлгын журам үшөөл һула байһан зандаа, тиигэжэ ажалша коллективүүдэй худалмэриин таарамжатай гурим эбдэгдэдэг байна.

Промышленностиин болон барилгын олон предприятинууд ажалай бүтээсэ дээшэлүүлгын эршэһээ бүри түргэнөөр салин хүлһэнэй ургаха ябадал гаргаһан байха юм. Олохон предприятинууд болон организацинуудай мүнгэн һангай байдал тогтууригүй байһан зандаа. Хүн зониие эдээ хоолой зарим продуктаар, эдээ хоолой бэшэ эд хэрэгсэлнүүдээр ба түлбэритэй хангалгаар хангаха ябадал гүйсэд шиидхэгдээгүй байһан зандаа. Хэдэ хэдэн социально-соёлой объектнүүдые барилгын хахад жэлэй түсэб дүүргэгдээгүй.

Үйлэдбэриие техническэ талаһаа шэнээр зэбсэжүүлхэ ба һалбэн шэнэлхэ худалмэридэ 17,5 миллиард түхэриг хэрэглэгдээ гэхэ гү, али энэмнай нёдондо жэлэй энэ үеынхидэ орходоо, 6 процентээр эхэ болоно. Тиихэдээ капитальна һомололгонуудай ниитэ хэмжээн соо предприятинууд болон организацинуудай өөһэдынь мүнгэ зөөри 73 процент болодог байха юм.

Түлишын-эльшэ хүсэнэй комплекс дотор түрүү технологи хэрэглэлгэ үргэдөө, металлургическа комплекс дотор продукциин гаргаша багатай түхэлнүүдые үйлэдбэрилгэ ургаһан байна. Машина бүтээлгын комплексын министерствэнүүдэй предприятинуудта анха түрүүшынхиеэ СССР-тэ ашаглагдаһан продукци гаргалгын хубинь 8,8 процент (жэлэй түсэб—9,2 процент) болоо, харин, энэ баримта үнгэрһэн жэлэй январь—июнь һарануудта 4,4 процент байһан юм.

Колхозууд болон совхозуудта эршэмтэй технологёор ургуулагдадаг ороохото ба ороохото-бобово ургамалнууд 23,2 миллион гектар (тэдэнэй бүхы тарилгын талмайн 28 процент) газар, саахарай свекло (фабрична) — 3 миллион гектар (88 процент), наран сэсэг — 2,5 миллион гектар (59 процент) газар зээлдэг байна.

Шэнэ продукциин шухала түхэлнүүдые бүтээжэ эльгээхэ 1988 оной гүрэнэй захил түрүүшын хахад жэлдэ 25 процент дүүргэгдээ.

Жэлэй эхинһээ эрдэм-шэнжэлэлгын, конструкторска болон технологическа 1200-һаа дээшэ бээ дааныг организацинууд ажахын гүйсэд тоосоондо ба өөһэдынгөө мүнгэ зөөреэр өөһэдыгөө хангаха гуримда оруулагдаһан байна.

Гүрэнэй тушаан абалгын эрхэ байдалда худалжэ байһан промышленностиин предприятинууд болон нэгэдэлнүүдтэ түрүүшын хахад жэл соо 7 миллиардһаа дээшэ түхэригэй болохо продукциин 8 процентнь түрүүшын тушаалгаар абтаагүй, 40 миллион түхэригэй продукци эсэслэн гологдоһон байха юм.

Шэнээр ашаглалгада тушаагдаһан, һэльбэн шэнэлэгдэнэн хүсэнүүдые ашаглаха ба хэрэглэхэ ябадалда горитой дутуу дунданууд үзэгдэнэн зандаа.

Арадай ажахыда 12 миллион тоннохоо дээшэ условно түлишэ, 1 миллион тонно хара металлай прокат, 1,5 миллион тонно цемент, 3,5 миллион кубометр модоной зүйлнүүд алмагдаа. Материальна нөөсэнүүдэй эдэ шухала түхэлнүүдые, цементһээ бэшэниие, алмалга * хадаа жэлэй даабариин хахадһаа ехэ болоно. 80 миллионһоо дээшэ гикакалори дулаанай хоёрдохёо хэрэглэгдэдэг нөөсэнүүд ажахын хэрэглэмжэдэ элсүүлэгдэнэн байна.

Арадай ажахыда 1988 оной түрүүшын хахадта 117,3 миллион худалмэришэд ба алба хаагшад худалжэ байгаа. Харин нёдондо жэлдэ 117,7 миллион байһан юм. Тиигэжэ зуураа үйлэдбэриин гол һалбаринуудай гүрэнэй предприятинуудай худалмэрилэгшэдэй тоо 1 миллион шахуу үхнөөр үсөөрөө. Энэмнай гол түлэб ажахы эрхилэлгын онол аргануудые нарижуулан һайжаруулһанай ба ажалай түлбэриин шэнэ эрхэ байдалда худалмэрилэгшэдые оруулһанай ашаар туйлагдаа гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Ажалһаа сүлөөлэгдэнэн худалмэрилэгшэд бүсад организаци болон һалбаринуудта ажалда оруулагдаа. Ниитын ажахыда худалжэ байһан колхознигуудай тоо 11,6 миллион хүн болоно, нёдондо жэлэй түрүүшын хахадтай жэшэлхэдэ, 1 процентээр үсөөн болоо. Үйлэдбэриин, ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын ба ниитын эдээ хоолой һалбаринуудай кооперативуудта 450 мянган хүн худалнэ, хубиин ажал хэхэ ябадалда хахад миллион шахуу хүн хабаадана.

Ажахын гүйсэд тоосоондо ба өөһэдынгөө мүнгөөр өөһэдыгөө хангаха гуримда ороһон предприятинууд ажалайнгаа бүтээсэ, олзо ололго бүри эршэтэйгээр ехэ болгоно, продукциин өөрынь үнэ сэнгые бага болгоно. Промышленна үйлэдбэриин бүхы ургалтын хэмжээн ажалай бүтээсэ дээшэлүүлһэнэй ашаар, тиихэдээ промышленно-үйлэдбэриин худалмэрилэгшэдэй тоогой үсөөн болоһон эрхэ байдалда туйлагдаһан байха юм. Эдэ предприятинууд ажалай бүтээсэ 6,4 процентээр ехэ болгоо (шэнэ гуримда ороогүйнүүдтэ — 4,2 процент), январь—май һарануудта олзын ургалта 12,8 процент болоһон байха юм. Харин ажахы эрхилэлгын шэнэ гуримда ороогүй предприятинуудта энэнь 10,2 процент болоно бшуу. Гол түлэб продукциин өөрынь үнэ сэнгые хямдаруулһанай ба материальна гаргашануудые бага болгоһоной ашаар олзо оршын дээшэлэлгэ туйлагдаба.

Түбэй газарһаа үгтэдэг гүрэнэй капитальна һомололгонуудай, мүн ажахын гүйсэд тоосоондо ба өөһэдынгөө мүнгөөр өөһэдыгөө хангаха эрхэ байдалда худалжэ байһан промышленна министерствэнүүдэй предприятинууд болон организацинуудай мүнгэ зөөриин лимит түрүүшын хахад жэлдэ 105 процент хэрэглэгдээ. Харин тиигэхэ зуура ажахы эрхилэлгын шэнэ гол өһонуудта оруулагдаагүйнүүдтэ 95 процент хэрэглэһэн байна.

Олзо оршөёо нормативай өһоор хубаарилгада үндэһэлһэн ажахын тоосооной түхэл мэяг үргэнөөр дэлгэрнэ. Мүнөө үедэ промышленна 172 предприяти ажахы эрхилэлгын нимэ түхэл янза хэрэглэдэг байна.

Ажахын гүйсэд тоосооной ба өөһэдынгөө мүнгөөр өөһэдыгөө хангалгын эрхэ байдалда худалдэг колхозууд, совхозууд болон ажахынууд хоорондын предприятинуудта мяха үйлэдбэрилгэ (амидын шэгнүүрээр), нёдондо жэлэй энэ үеынхитэй жэшэхэдэ, 5 процентээр ургаһан байна. Харин шэнэ гуримда ороогүйшэд энэ үе соо 3 процентээр ехэ болгобо гээшэ.

Гэхэтэй хамта ажахы эрхилэлгын шэнэ онол аргануудай булюу һайн таланууд дүүрэн хэрэглэгдэнэгүй. Гүрэнэй захил бүридүүлгэдэ, экономическа нормативуудые хэрэглэлгэдэ горитой ехэ дутуу дунданууд гаргадаа, предприятинууд бултадаа ажахы эрхилэлгын шэнэ эрхэ байдалда худалхөөр бэлэн бэшэ байшоо. Үйлэдбэриин хэрэгсэлнүүдые оптово гуримаар худалдалгые бодотоор хүгжөөхэ хэмжээнүүд абтаагүй.

Январь-май һарануудта олзо абаха түсэб 109 процент дүүргэгдээ, Бүхы союзна республиканууд, Азербайджанай ССР-һээ бэшэниинь болон бүхы министерствэнүүд, СССР-эй Минсельхозмашһаа бэшэниинь, түсэбтэ даабаринуудаа дүүргэжэ шадаа. Гүрэнэй бюджедтэ олзоһоо таһалан түлбэриин ба эрьесын налогой ороло хахад жэлэй туршэда түсэбһөө 2 миллиард түхэригөөр үлүү байба. Үйлэдбэриин ба социальна хүгжэлтэдэ хэрэглэдэхээр предприятинуудай мэдэлдэ мүнөө үлөогдэдэг мүнгэ зөөри ехэ болоо.

Үйлэдбэриин гарзатай байлгые усадхаха зорилго үшөөл удаанаар энэ үе соо шиидхэгдэдэг байгаа. Промышленностьда табадахи үйлэдбэриин нэгэдэл ба предприяти болон барилга-хабсаралгын подрядна эмхи бүхэн мүнгэн һангай үрэ дүнгүүдэй талаар түсэбөө дүүргэгүй, промышленностиин арбадахи предприяти бүхэн гарзатай байһан зандаа.

Эрьесын өөһэдын мүнгэ зөөриин дутадаһаа уламжалан, хэдэ хэдэн предприятинууд болон һалбаринуудай мүнгэн һангай-ажахын ажал ябуулгань бүри орёо болобо.

Предприятинуудай хоорондо ба банкын урьһаламжын талаар саг соогоо тоогоо хэхэгүй үзэгдэлнүүд ушаһан зандаа. Байгша оной июлиин 1-дэ түлэхэ болзоройнь хүсэһэн урьһаламжа тус тустаа 12,9 ба 8,2 миллиард түхэриг болоһон байна. Гэбэшье урдынхиһаа гурбанай нэгэ хубяар хороо.

СССР-эй гадаадын худалдаа наймаанай эрьесын хэмжээн, 1987 оной түрүүшын хахадтай жэшэхэдэ, 5 процентээр ехэ боложо, 66,5 миллиард түхэриг гэ хүрэбэ. Тиихэдээ гадаадада худалдалгын хэмжээн 3 процентээр, гадаадаһаа худалдажа абалгын — 7 процентээр ехэ болоо. 1988 оной июлиин 1-нэй байдалаар, 55 министерство болон албан зургаануud, 100-һаа дээшэ нэгэдэл болон предприятинууд гадаадын дэлгүүртэ гараха эрхэ абанхай. Гэбэшье гадаадын экономическа ажал ябуулгые хубилган шэнэдхэлгэ үшөөл аалаар бэелүүлэгдэнэ.

Гүрэнэй захилтай ба сэхэ холбоонуудтай зохилдуулан, продукци эльгээхэ хэлсээтэ уялганууд түрүүшын хахад жэлэй туршада 99,3 процент дүүргэгдэнэн байна. Харин 1987 оной түрүүшын хахадта 98,1 процент байһан юм. Нэгэдэлнүүд ба предприятинуудай 14 процентнь хэлсээтэ уялгаяа дүүргээгүй. Харин 1987 оной январь—июнь һарануудта 24 процент байгаа юм. Гэгэдэлдэ ороһон предприятинууд 2,7 миллиард түхэригэй продукци эльгээгээгүй байха юм. Нёдондо жэлэй энэ үедэ тэрэ 6,6 миллиард түхэригэй байгаа бэлэй.

Промышленна продукци үйлэдбэрилгэ 4,7 процентээр, ажалай бүтээсэ — 5,4 процентээр ургаа. Продукциин бүхы ургалта ажалай бүтээсэ дээшэлүүлһэнэй ашаар хангагдаа, Тиигэхэ зуураа үйлэдбэриин бүхы ургалта ажалай бүтээсэ дээшэлүүлһэнэй ашаар хангагдаа, Тиигэхэ зуураа хүдэлмэрилэгшэдэй тоо бүхыдөө бага болоһон байна. Январь—май һарануудта олзо абалга 11,7 процентээр ехэ болоо, тиихэдээ түсэбһөө гадуур 3,6 миллиард түхэригэй олзо абтаа.

Түлишын-эльшэ хүсэнэй комплексын һалбаринууд тогтууритайгаар хүдэлжэ гараа. Түсэбһөө гадуур 4,3 миллион тонно нефть, газай конденсат оруулалсан, 10,5 миллиард кубическа метр газ болон 14,5 миллион тонно нүүрһэн, тэрэ тоодо кокс болгогдодог 5,5 миллион тонно нүүрһэн абтаһан байха юм. Гэбэшье хэдэ хэдэн предприятинуудай хангалгагүйгөөр хүдэлһэнөө болоо, хэрэглэгшэдэйнгээ урда хэлсээтэ уялгануудаа бүрин дүүрэнээр бэелүүлжэ шадаагүй.

Металлургическа комплексын предприятинууд хара ба үнгэтэ металлургиин продукциин гол түхэлнүүдэй талаар түрүүшынгээ хахад жэлэй даабаринуудые дүүргээ. Нёдондо жэлэй энэ хугасаатай сасуулхада, хүнгэн промышленностиин зүйлнүүдые бүтээлгэ рознично сэнгээр 3 миллиард түхэригөөр гэхэ гү, али 8,5 процентээр ургаба. Гэхэтэй хамта «Н» индекстэй һайн шанартай эд бараа ба хэлсээтэ сэнгүүдээр худалдагдадаг ехэ моодно зүйлнүүдые үйлэдбэрилгэнэй ашаар энэ бүхы ургалта хангагдаа. Гэхэ зуура ниитын хэрэглэмжын зарим эд бараа, тобшолон хэлбэл, хүүгэдэй ассортиментын эд бараа үйлэдбэрилгэ ороһон байна.

Теэд һалбариин үйлэдбэриин аппарадай техническэ хэмжээнэй хангалтагүй байһан дээрһээ продукциин ассортименты ерид шэнэлхэ ба эд бараанай шанар һайжаруулха арга олдоногүй. Бүтээн гаргагдадаг продукциин ехэхэн хубиие хүнүүд хэрэглэнэгүй.

Шухала янзын продукци үйлэдбэрилхэ талаар 1988 оной түрүүшын хахад жэлэй даабаринуудые агропромышленна комплексын эдээ хоолой промышленностиин предприятинууд дүүргээ. Узбегэй ба Туркменэй ССР-нүүдэй предприятинууд мяха үйлэдбэрилхэ эргаан һарын даабаринуудые дүүргэбэгүй. Зарим предприятинуудта эдээ хоолой зүйлнүүдэй шанар муу байһан зандаа.

1988 ондо 211,2 миллион гектарта тарилга хэгдээ. Тэрэ тоодо 116,1 миллион гектар ороһото ба ороһото-бобово ургамалнууд эзэлнэн байна. Нёдондо жэлтэй сасуулхада, мүнөө жэлдэ намарай ороһото ургамалнуудай талмай 3,5 миллион гектараар үргэдхэгдөө. Нэран сэсэгэй, тэжээлэй ургамалнуудай таригдаһан талмай ехэ болоо.

Хаа хаанагүй үбһэ сабшана, тэжээл бэлэдхэнэ. Гэбэшье зарим нютагуудта түрэнэй эршэ дэлисэ нёдондонойхидо хүрэнэгүй. Урда районуудта ороһото ургамалнуудые хуряажа захаланхай.

Июниин 27-ной байдалаар ниитэ союзна фондо овощ оруулха хахад жэлэй даабари 95 процент, яһатай үрэ жэмэс оруулха даабари 41 процент дүүргэгдээд байгаа.

Мал ажалай продукци үйлэдбэрилгэ ба худалдалга ехэ болоо. Колхоз, совхозуудта ба ажахынууд хоорондын предприятинуудта түрүүшын хахад жэлдэ 10,6 миллион тонно мяхан (амидын шэгнүүрээр) үйлэдбэрилгөө гэхэ гү, али энэнь нёдондо жэлэй энэ хугасаагайхида орходоо 4 процентээр ехэ. Һүн — 43,6 миллион тонно (5 процентээр ехэ), үндэгэн — 31,6 миллиард хэһэг (5 процентээр ехэ) үйлэдбэрилэгдөө. Арменийн ССР-һээ бэшэ бүхы союзна республикануудай ажахынуудта нэгэ үнэнэй дунда зэргын һаам дээшэлээ. Түрүүшын хахад жэлдэ 1 үнэнһээ дунда зэргэнь 1451 килограмм һүн һаагдабашье, һү үйлэдбэрилгые хэрэгтэй хэмжээгээр ехэ болгохо, энэ продукцяар хүн зоной эрилтэ хэрэглэмжые хангаха зорилго бэелүүлэгдэнэгүй. Үнеэдэй тоо толгой тэрэл зандаа үлөө.

Мяханай ба һүнэй продуктнуудые ниитэ союзна фондо оруулха даабариие бүхы союзна республиканууд дүүргэбэ.

Мүнөө үедэ агропромышленна комплексдо хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилгые, бүйлуулгые ба худалдалгые хоорондоо нягта холбоотойгоор бэелүүлдэг 187 агропромышленна комбинат ба нэгэдэл, 62 агрофирмэ хүдэлнэ. Июниин эхеэр ороной 15 мянган колхоз, совхозууд арендна подряд хэрэглэжэ байгаа.

Тракторнуудые, хүдөө ажахын зарим янзын машинануудые, минеральна үтэгжүүлгэнүүд болон тэжээлдэ нэмэгдэдэг химическэ зүйлнүүдые эльгээхэ хэлсээтэ уялганууд дүүргэгдэбэ.

Бүхы янзын һомололтонуудһаа агропромышленна комплексын хүгжэлтэдэ (тэрэ тоодо хүдөө ажахые үйлэдбэриин хэрэгсэлнүүдээр хангадаг һалбаринуудые оруулалсан) зорюулагдадаг капитальна һомололтонууд 26 миллиард шахуу түхэриг болобо.

Түрүүшын хахад жэлдэ гүрэнэй түбэй капитальна һомололтын, мүн предприятинууд болон эмхи зургаануудай фонднуудай мүнгөөр 49,3 миллиард түхэригэй гол фондууд ашаглалгада оруулагдаа. 51,7 миллиард түхэригэй гүрэнэй түбэй капитальна һомололгонууд ашаглагдаа. Энэ хугасаада тогтоогдоһон лимидэй 97 процентнь болоно.

Предприятинууд болон эмхи зургаануудай ажахын гүйсэд тоосоондо, өөһэдынгөө ажалажа олоһон мүнгөөр өөһэдынгөө хангаха гуримда оруулагдахада, предприятинууд болон эмхи зургаануудай фонднуудай мүнгөөр хэгдэдэг капитальна барилгануудай хэмжээе эрид дээшэлүүлхэ арга олдоһон байна. Предприятинууд ба эмхи зургаануud 29,9 миллиард түхэриг өөрынгөө мүнгэ зөөри хэрэглээ. Арадай ажахын талаар капитальна барилгануудай ниитэ хэмжээндэ тэдэнэй хубинь 37 процент болобо. Предприятинууд ба эмхи зургаануудай фондуудай мүнгэ зөөрөөр капитальна һомололтонуудай лимит хахад жэлэй даабариһаа 7 процент үлүүтэйгээр ашаглагдаа.

Үйлэдбэриин хүсэнүүдые ашаглалгада оруулха талаар түрүүшын хахад жэлдэ тогтоогдоһон даабари дүүргэгдээгүй.

Барилга-хабсаралгын эмхи зургаануудай дүүргэнэн подрядна хүдэлмэриин хэмжээн 6 процентээр, ажалай бүтээсэ 7,9 процентээр ургаа. Ажалай бүтээсые дээшэлүүлһэнэй ашаар хүдэлмэриин бүхы ургалта туйлагдаба. Подрядна хүдэлмэриин түсэбые барилгын эмхи зургаануud бүхы дээрэнь 103 процент дүүргэбэ.

Түмэр замай, гол мүрэнэй, автомобильна транспортаар ашаа зөөхэ, гадаадын худалдаанда гаргагдадаг ба гадаадаһаа ашаа далайн транспортаар зөөхэ даабари дүүргэгдээ. Ниитын хэрэглэмжын бүхы янзын транспортаар пассажирнуудые зөөлгэ 4 процентээр ехэ болоо.

Хүн зондо 1,8 миллиард түхэригэй хэлхээ холбооной хангалга үзүүлэгдээ. Энэнь нёдондо жэлэй түрүүшын хахадайхиһаа 10 процентээр ехэ. Түсэб 102 процент дүүргэгдээ.

Арадай ажахын худалмэришэд болон алба хаагшадай һарын дунда зэргын салин хүлһэн 1988 оной түрүүшын хахадта 213 түхэриг болобо. Нёдондо жэлэй энэ хугасаада 201 түхэриг байгаа. Колхозуудай ниитын ажахыда колхознигуудай ажалай түлбэри 145 түхэриг байһан һаа, 152 түхэриг болобо.

Ороной үйлэдбэриин һалбаринуудай худалмэрилэгшэдэй салин хүлһэн дээшэлүүлэгдэнэн зандаа. Мүнөө жэлэй майн эхеэр үйлэдбэриин һалбаринуудай предприятинууд болон эмхи зургаануудай хоёрдохи худалмэрилэгшэ бүхэндэ нэмээгдэнэн шэнэ тарифна салингууд ба тушаалгадай абадаг салин тогтоогдоһон байна.

Хэрэглэмжын ниитын фонднуудһаа хүн зон 81 миллиардһаа дээшэ түхэригэй түлбэри ба хүнгэлэлтэнүүдые абаһан байна. Энэнь нёдондо жэлэй түрүүшын хахадайхиһаа 4 миллиард түхэриөөр ехэ.

Колхозуудай гэшүүдэй ба бүлынхидэйнь абадаг пенсинүүдэй (10 шахуу жэл түлэгдэжэ байһан) адагай бага хэмжээн нэмээ.

Худалмэришэдэй, алба хаагшадай болон колхознигуудай бүлынхидэй мүнгэн олзо оршо (гэр бүлын нэгэ гэшүүндэ хүртэһэниинь) нёдондо жэлэй энэ хугасаатай сасуулхада, 5 процент ехэ болоһон байна. Худалмэришэд болон алба хаагшадай бүлынхидэй бүхы олзо оршын 80 гаран процентнь ба колхознигуудай бүлынхидэй олзо оршын 70 гаран процентнь ниитын үйлэдбэриин ажалай түлбэридэ, тиихэдэ 10 шахуу процентнь хэрэглэмжын ниитын фондын мүнгэндэ (пенсинүүд, стипендинүүд элдэб тэдхэмжэнүүд) хүртэнэ.

Медицинын талаар хангалгые, мүн тэрэшэлэн үншэн үхибүүдэй ба түрэлхидэй харуулһагүй үлэһэн үхибүүдэй ажабайдалай материальна ба ажаһуудалай эрхэ нүхэсэлые һайжаруулха талаар хэмжээ ябуулганууд үнгэрэгдөө. Үбшэнтэдэй эдээ хоолдо, элүүрые хамгаалгын эмхи зургаануудта медикаментнүүдые, хэрэгсэл, түхеэрэлгэнүүдые худалдажа абалгада хэгдэдэг гаргашануудай хэмжээн ехэ болоо. Гурба хүрэтэр наһанай үхибүүдые аргалалгын тула медикаментнүүд түлбэригүйгөөр үгтэдэг болоо, бусад хүнгэлэлтэнүүд хэгдэнэн байна.

СССР-эй Нөөсэлэлгын банкын эмхи зургаануудта хүн зоной оруулһан мүнгэн түрүүшын хахад жэлдэ 13 миллиард түхэригөөр ехэ боложо, 280 миллиард түхэригтэ хүрэнэн байна.

Нёдондо жэлэй энэ үетэй сасуулхада, түрүүшын хахад жэлдэ арадай хэрэглэмжын эд бараа хүн зондо худалдалга ба түлбэритэй хангалгын хэмжээн 7,3 процентээр ехэ болобо.

Гүрэнэй ба кооперативна худалдаа наймаанай рознично эд бараанай эрьесэ 175,7 миллиард түхэриг болоһон, 1987 оной түрүүшын хахад жэлэйхиһээ 10,5 миллиард түхэригөөр ехэ болоһон байна. Рознично эд бараанай эрьесын түсэб орон дотор бүхыдөө дүүргэгдээ. Гэхэтэй хамта Украинын, Туркменэй ССР-нүүд, Закавказиин республиканууд түсэбөө дүүргээгүй.

Архиин зүйлнүүдые бодото хэмжээгээр худалдалга нёдондо жэлэй түрүүшын хахадай хэмжээндэ үлөө. Тиихэдээ архи, ликер архиин зүйлнүүд 2 процент багаар, харин пивэ ба коньяк 9—10 процент ехээр худалдагдаһан байгаа.

Эд бараанай эрьесын түсэбэй дүүргэгдэгшэ һаань, хүн зониие эдээ хоолой зүйлнүүдээр, хубсаһа хунараар, гутаараар хангаха асуудал илангаяа шангаар табигдаһан зандаа. Ороной олохон районуудта нютагай хүн зониие хамгаалгые һайжаруулхын тула мал ажалай продуктнуудые үйлэдбэрилгые ехэ болгохо талаар зохихо эдэбхи үүсхэл гаргаганагүй. Хартаабхаар, овощоор, үрэ жэмэсээр хангалгада горитой таһалдал үзэгдэнэ. Гэхэ зуура түрүүшын хахад жэлдэ худалдаа наймаанда 1,5 миллионһоо дээшэ тонно хартаабха, овощ, үрэ жэмэс гологдожо, малда эдюулэгдэнэн байгаа. Үрэ жэмэсэй ба овощой ассортимент бирагүй, муу шанартай продукци магазинуудта олон ушарта оруулагдана.

Гэрэй техникээр ба радиотелеаппаратураар эрилтэ хэрэглэмжэ хангагданагүй. Тэдэнэй ассортимент удаанаар шэнэлэгдэнэ.

Ой модоной ба барилгын материалнуудые худалдалга 20 процентээр ехэ болоо. Гэбэшье олон янзын материалнуудаар хүн зоной эрилтэ хэрэглэмжэнүүд урдынхяараал хангагданагүй.

Хүн зондо үзүүлэгдэдэг түлбэритэй хангалгын хэмжээн

«САГААН АЛТАЯА» СЭБЭРЭЭР АБАЯ!

НООҺОН ХАМБЫН ТҮРҮҮШЫН ЭЭЛЖЭЭН

Байгша оной зун хэзээ хэзээнэйхиһээ үнээтэй байжа, республикын ажахынуудта хонидой нооһо хайшалха харюусалгатай хүдэлмэриие нилээд хойшонь татаба. Гэбэшье энэ харюусалгатай хүдэлмэрээ түрүүшынь үдэрһөө эмхитэйгээр ябуулһан ажахынууд сэлмэг үдэрнүүдые бүтээсэ ехэтэйгээр хэрэглэжэл шадаһанай ашаар, хараалһанаа болзор соонь бэелүүлжэ шадаһан байна. Энэ жэлдэ колхоз, совхозууд «сагаан алта» суглуулха хүдэлмэрээ шэнэ гуримаар эмхидхэжэ, гүрэндэ тушааха юм. Тиимэһээ энэ хүдэлмэрээ зүбөөр ябуулжа шадаһан ажахынуудай олзо оршонь бүри дээшэлхэ байһаниинь элитэ. Дун сагаан хонин һүрэгһөө абтадаг олзо ороошын диилэнхинь нооһонһоол гэжэ мэдээжэ. Өөһэдыгөө өөһэдынгөө мүнгэ зөөреэр хангадаг гуримаар хүдэлдэг болоһон ажахынууд энэ шухала хүдэлмэрээ болзор соонь дүүргэхын, һайн шанартай нооһо гүрэндэ тушаажа, шадаал һаа ехэ олзо олохын тула ороолдоно. Эгээл энэ үшарһаа республикымнай ажахынуудай энэ харюусалгатай хүдэлмэрээ хэр зэргээр эмхидхэһые мэдэхэ зорилготойгоор Улаан-Удын нарин сэмбын комбинат ошобобди.

Мэйнадай эндэ ябаха үеэр Мухар-Шэбэрэй, Бэшүүрэй районуудай ажахынуудһаа асаргаданан «сагаан алтан» нооһо тушаан абадаг цехтэ буулгагдажа байба. Тус цехэй начальникай орлогшо Мария Федоровна Ронистой уулзажа, ажалаарнь һонирхоходомнай, тэрэ манда иигэжэ харюусаба:

— Республикын ажахынуудһаа, хуршэ областьнуудһаа асаргаданан нооһо тушаан абаха хүдэлмэримнай үдэрһөө үдэртэ эршэдэжэ захалба. Байгша ондо манай комбинат 18 500 мянган тонно продукци тушаан абахаар хараалнабди. Эртэнһээ бэлэдхэл хэжэ, ажахынуудһаа буулгагданаан нооһо тон наринаар шалгажа абаха хэрэг хадаа комбинадай бүтээһэн бүдэй шанарта хабаатайень гүйсэд мэдэрнэбди. Тиимэһээ цехэ болоо. 1988 оной июлиин 1-нэй байдалаар, 55 министерство болон албан зургаануud, 100-һаа дээшэ нэгэдэл болон предприятинууд гадаадын дэлгүүртэ гараха эрхэ абанхай. Гэбэшье гадаадын экономическа ажал ябуулгые хубилган шэнэдхэлгэ үшөөл аалаар бэелүүлэгдэнэ.

Гүрэнэй захилтай ба сэхэ холбоонуудтай зохилдуулан, продукци эльгээхэ хэлсээтэ уялганууд түрүүшын хахад жэлэй туршада 99,3 процент дүүргэгдэнэн байна. Харин 1987 оной түрүүшын хахадта 98,1 процент байһан юм. Нэгэдэлнүүд ба предприятинуудай 14 процентнь хэлсээтэ уялгаяа дүүргээгүй. Харин 1987 оной январь—июнь һарануудта 24 процент байгаа юм. Гэгэдэлдэ ороһон предприятинууд 2,7 миллиард түхэригэй продукци эльгээгээгүй байха юм. Нёдондо жэлэй энэ үедэ тэрэ 6,6 миллиард түхэригэй байгаа бэлэй.

Промышленна продукци үйлэдбэрилгэ 4,7 процентээр, ажалай бүтээсэ — 5,4 процентээр ургаа. Продукциин бүхы ургалта ажалай бүтээсэ дээшэлүүлһэнэй ашаар хангагдаа, Тиигэхэ зуураа ниитын хэрэглэмжын зарим эд бараа, тобшолон хэлбэл, хүүгэдэй ассортиментын эд бараа үйлэдбэрилгэ ороһон байна.

Теэд һалбариин үйлэдбэриин аппарадай техническэ хэмжээнэй хангалтагүй байһан дээрһээ продукциин ассортименты ерид шэнэлхэ ба эд бараанай шанар һайжаруулха арга олдоногүй. Бүтээн гаргагдадаг продукциин ехэхэн хубиие хүнүүд хэрэглэнэгүй.

Шухала янзын продукци үйлэдбэрилхэ талаар 1988 оной түрүүшын хахад жэлэй даабаринуудые агропромышленна комплексын эдээ хоолой промышленностиин предприятинууд дүүргээ. Узбегэй ба Туркменэй ССР-нүүдэй предприятинууд мяха үйлэдбэрилхэ эргаан һарын даабаринуудые дүүргэбэгүй. Зарим предприятинуудта эдээ хоолой зүйлнүүдэй шанар муу байһан зандаа.

1988 ондо 211,2 миллион гектарта тарилга хэгдээ. Тэрэ тоодо 116,1 миллион гектар ороһото ба ороһото-бобово ургамалнууд эзэлнэн байна. Нёдондо жэлтэй сасуулхада, мүнөө жэлдэ намарай ороһото ургамалнуудай талмай 3,5 миллион гектараар үргэдхэгдөө. Нэран сэсэгэй, тэжээлэй ургамалнуудай таригдаһан талмай ехэ болоо.

Хаа хаанагүй үбһэ сабшана, тэжээл бэлэдхэнэ. Гэбэшье зарим нютагуудта түрэнэй эршэ дэлисэ нёдондонойхидо хүрэнэгүй. Урда районуудта ороһото ургамалнуудые хуряажа захаланхай.

Июниин 27-ной байдалаар ниитэ союзна фондо овощ оруулха хахад жэлэй даабари 95 процент, яһатай үрэ жэмэс оруулха даабари 41 процент дүүргэгдээд байгаа.

Мал ажалай продукци үйлэдбэрилгэ ба худалдалга ехэ болоо. Колхоз, совхозуудта ба ажахынууд хоорондын предприятинуудта түрүүшын хахад жэлдэ 10,6 миллион тонно мяхан (амидын шэгнүүрээр) үйлэдбэрилгөө гэхэ гү, али энэнь нёдондо жэлэй энэ хугасаагайхида орходоо 4 процентээр ехэ. Һүн — 43,6 миллион тонно (5 процентээр ехэ), үндэгэн — 31,6 миллиард хэһэг (5 процентээр ехэ) үйлэдбэрилэгдөө. Арменийн ССР-һээ бэшэ бүхы союзна республикануудай ажахынуудта нэгэ үнэнэй дунда зэргын һаам дээшэлээ. Түрүүшын хахад жэлдэ 1 үнэнһээ дунда зэргэнь 1451 килограмм һүн һаагдабашье, һү үйлэдбэрилгые хэрэгтэй хэмжээгээр ехэ болгохо, энэ продукцяар хүн зоной эрилтэ хэрэглэмжые хангаха зорилго бэелүүлэгдэнэгүй. Үнеэдэй тоо толгой тэрэл зандаа үлөө.

Мяханай ба һүнэй продуктнуудые ниитэ союзна фондо оруулха даабариие бүхы союзна республиканууд дүүргэбэ.

Мүнөө үедэ агропромышленна комплексдо хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилгые, бүйлуулгые ба худалдалгые хоорондоо нягта холбоотойгоор бэелүүлдэг 187 агропромышленна комбинат ба нэгэдэл, 62 агрофирмэ хүдэлнэ. Июниин эхеэр ороной 15 мянган колхоз, совхозууд арендна подряд хэрэглэжэ байгаа.

Тракторнуудые, хүдөө ажахын зарим янзын машинануудые, минеральна үтэгжүүлгэнүүд болон тэжээлдэ нэмэгдэдэг химическэ зүйлнүүдые эльгээхэ хэлсээтэ уялганууд дүүргэгдэбэ.

Бүхы янзын һомололтонуудһаа

БО

9,1 миллиард
он, нёдондо
ахадтай сар
ентээр ехэ
эдэнийе бэл
отор бүхэдэ
Хүн зондо
аар 6,8 ми
ангамжа үз
ёдондо жэлэ
аранууддайхи
эр ехэ. Түх
үүргэгдээ. Г
алай олохо
аар эрилтэ
гданагүй.
Гүрэнэй түр
омололтонуу
иллион, пре
он эмхи зур
удай мүнгө
үрбэлжэн
эйрын гэрэ
руулагдаа.
р байра аш
лга 0,8 ми
атрээр гэхэ
нтээр ехэ б
аглалгада
рүүлын хэ
он дотор б
э.
Предприяти
ргааануудай
зөөреэр ба
й хубинь а
гдаһан гэрэ
ой түрүүш
улхада, 4,9
ороодуй
ргааануудай
иникэнүүдэй
льницануудэ
ехэ болоо
удые ажах
ондо ба о
олохон
албан зур
хамгаалха
ха ба аш
мүн тэрэ
мжотойго
зарим
лгааануудыг
тусэбөө а
аа, сэбэрэ
зарладаг
хаягдаг
сооремүүд
гдаха ушэ
эбтэ таба
хахад жэл
найдамтай
шухала эр
улагданхай
неска ург
р үндэсэн
гдаагуй. Э
нь дээшэлүү
ки түсэбт
ринуудые
талаар ш
болоно.

Бага һуурин тосхонуудта—ехэ анхарал

ТЭЙ КОЛЛЕКТИВ

байоной Хотогор
да миил арбан
айл ажаһуудаг.
Хүн зондо
районоо соогоо
аар 6,8 миллиарт
урин болоно. Ин-
нютаг хаана бай-
олондо мэдээ-
ажа һууринһаа ар-
зайда оршодог.
лэ буряад нюу-
олон нютагуудаа
ондэ ажабайдал
аалиханааршье
гоол ябажал бай-
зоной һуудаг
гадна эндэ от-
нторо, бани бии.
хотогоройхидой
газарынь гэхэ-
фермэ юм, Хо-
нэй фермын бай-
ажаллаха эрхэеэ
аа, алдуу боло-
ө
унеэдтэй. Тэндэ
бишыхан худэл-
хэжэ байдагынь
юм. Жэшээлхэдэ,
ер һаамхай үнеэн
килограмм һ
ай байһан аад,
2744 килограмм
районойнгоо чем-
ерэ зэргэдэ хүртэ-
Тэндэнэрэй ажал
мүнөөшье муу
н. Социалис му-
ргүүлһэн тус кол-
хүндэдэ ажа-
олын районно туг
ада үргэгдоо һэн,
ой фермын кол-
нгүүлгэн Улаан туг-
унгэн шанда хүр-
ймэ габшагайгаар,
аа, тэдэнэр һайн
одукци абана. Гу-
йһан һуниинь бол-
ахи сортоор абта-
хидой туйлһан
жалгада гайхалтай
юм. Амжалтынь
формые' даагша
капобһаа асуубал-
шадай ажалдаа хан-
эл харюусахыань
эдшье энэ яахын
, амжалгадань нү-
лөөлдэг үшөө нэгэ
ла шал-
тагаануудай нэгэн юун бэ гэ-
хэдэ, нютагынь жаахан һэн ту-
ла һаалишад бэе бэеэ һайн
танидаг, мэдэдэг байна бшуу.
Тиимэһээ хамтынгаа ажал дээ-
рэ тааража хүдэлнэ, коллек-
тивынь ямар нэгэн ехэ, эбтэй
эетэй гэр бүлэ шэнгээр үзэг-
дэдэг байна. Тэдэнэрэй хэн
нэгэнэйнь гэр бүлын баяр гү,
али гашуудал — бултанайнь хэ-
рэг болодог, Тиимэһээ «нэгэн
— бултанай, булта — нэгэнэй
түлөө» гэһэн үряа доро ажал-
лодаг, ажаһуудаг заншалтай. Хо-
тогорой фермын коллективэй
ажаһуудаг уряань оло дахин
шалгагдаһан байха. Үнэрһэн
жэлдэ, жэшээнь, малай эди-
хэ тэжээл дутамагшаг байһан
юм.

Һаалишад, үхэршэдэй . ооһэ-
дынь хэлэдэгэй ёһоор, бри-
гадна подрядай гуримаар дур-
бэдэхи жэлээ ажалаа эрхилхэ,
эмхидхэхэдэ, аргагүй шүүбэри-
тэй байна. Нэгэдхеэр, ажа-
лай бүтээсэ нилээд дээшэлэ-
хүдэлмэришэн бүхэнэй ха-
рюусалга ехэ болоно, эсэсэй
дүн ургана.

Подрядна гурим нэбтэрүүл-
хэһээшье урда коллектив муу
бэшээр хүдэлжэ байһан юм.
Харин подряд гээшэ ажалые
ондрохон удха шанартай бол-
гоно. Ушарынь гэхэдэ, хүн
бүхэнэй оруулдаг хубитаһаа
олоной олзо оршын хэмжээн
дээшэлнэ, тиимэһээ коллекти-
вэй амжалта ургана гэжэ эли
болонхой. Тиимэһээ хүн бүхэн
үнэн зүрхэнһөө, һэшхэлээрээ
хүдэлнэ.

Хотогорто 12 үрхэтэ айл
ажаһуудаг гэжэ дээрэ дурдаа
һэмди. Эдэ гэр бүлын хорёод
үхибүүд-һурагшад Ацагадай ин-
тернадта байжа, һургуулида
һурадаг. Тэдэние тусхай ав-
тобус долоон хоног соогоо нэ-
гэ дахин зөөдэг гримтай.

Эндэхи гэр бүлэнүүдэй дун-
да олон үхибүүдтэй айлнууд
олон. Ахамад классай Сэсэг
гэжэ басагантай хөөрэлдэхэдэ-
мнай, «манай Хотогорто эгээл
олон юумэн гэхэдэ, үхибүүд
нохойнууд хоёр юм» гэжэ
тэмдэглээ һэн, Сэсэг өөрөө
долоон дүүтэй. Эжэнь һаали-
шанаар хүдэлдэг. Тиимэһээ Сэ-
сэгэй үнеэшье һаадаг, дүүнэ-
рээшье харалсадаг байһаниинь
мэдээжэ. Иигэжэл хүдөө ню-
тагта түрэһэн, үндыһэн үхи-
бүүдэй, илангаяа басагадай,
ажалша бүхэриг эхынгээ ажа-
байдалай, ажалай дүй дүршэ-
лые багаханһаа халан абада-
гынь һайшаалтай ха юм. Тии-
гэбэшье һургуули дүүргэһэн
залуушуулай Хотогор һуурин-
да хэхэ, сүлөө сагаа һонир-
холтойгоор үнэргэхэ арга бо-
ломжо огто үгы гэхэ хэрэг-
тэй. Тиимэһээ басагад, хүбүүд
эндэ тогтоногүй бшуу.

Үнэргэхэдөө эндэ магазиншье
үгы юм. Гансал хилээмэ худал-
дадаг алаабхи хүдэлөө боло-
дог. Харин бэшэ эдеэ хоол
абахын тула хүнүүд Ацагад
ошоно. Теэд ошонгүй яахаб,
ажаһууха хэрэгтэй бшуу. Ду-
лаан байхада, үшөөл хашалан-
гүй ошохош. Харин хүйтэрхэ-
дэ...

Энэ нютагта радиогой үгые
мэдээд, гайхаа һэмди. Энэмнай
хоридохи зуун жэлэй гайхал-
тай дутагдал бэшэ аал? Жэжэ-
божо юумэн гэжэ һанаһанай
дэмы. Ажабайдалнай өөрөө
жэжэ-божо юумэнһээ бүридэ-
дэг.

Хүн зонойнь ажаһуудалай
хэрэглэмжэнүүдэй хэр эзгэ
хангагдадаг тухай һонирхсо
һэмди. Библиотекын болон
КБО-гой хүдэлмэрилэгшэд до-
лоон хоног бүри ерэжэ, хан-
галтын асуудлнуудые шиидэ-
хэдэг байна. Харин кино... Ки-
нофильм тухай хотогоройхид
һанаашархахаяашье болинхой.
«Энэ жэлдэ нүүдэл кино нэгэ
дахин ерээ һэн гү даа, али
зүүдэндээ хараа гэшэ гүб?»—
гэжэ нэгэниинь нугөөдэдөө
хэлэжэ байгаа һэн.

Хотогорой МТФ-да, гол түлэб, дундуур һаһанай хүнүүд хүдэлнэ. Тэдэнэрэй пенсидэ гарахада, хэжэ байһан ажалыень хэн үргэлжэлүүлхэ юм аабэ? Мүнөөдэрэй тэндэхи залуушуул фермэдэ хүдэлхэ тухай бодомжоһоо холо байһан байха. Теэд тэдэнние шүүмжэлхэ эрхэгүйбди, Фермэһээ ондоо тээ тэдэнэй хэхэ ажал гэжэ эндэ үгы ха юм. Хэрбээ эндэхи хүн зоной, илангаяа залуушуулай, эндэһээ ябажа байбал, 15—20 жэлэй үнэргэхэдэ, Хотогор нютаһаа юуншье үлэхэгүй жэшээтэй бшуу. Үндэр һаһатай нютагай зон энээн тухай үйдхартайгаар хэлэжэ байгаа һэн. Түрэһэн, гераһан тоонто нютаг хүн бүхэндэ һайхан хэ юм.

Хотогорой фермын коллектив районой хэмжээгээр хараха-дэ, жэшээ абамаар, бата бэхи коллектив болонхой. Үнэрһэн жэлэй дүнгөөр Хотогорой МТФ Бүхэроссин социалис мүрысөөндэ илажа гараһан юм. Энэнь эндэхи габшагай бэрхэ коллективэй туйлаһан гайхалтай һайн дүн мүн. Тэдэнэр туйлаһанаа алдахагүй хүсэлтэй. Ажалдань мүнөө арендэ подряд туршагдана. Хотогоройхид 140 гектар сабшалангай газар арендээр абаад байна. Тэрэнэйнгээ 20 гектартань корнеплод һуулганхай. Тэрэниие эдийнэн үнеэдэй һуеэ хэраа байса дээшэлүүлдэгыень. Һаалишад үнинэй мэдэнхэй. Фермые даагша Натыр-Доржо Цыбанович Жаповай тэмдэглэһэнэй ёһоор, эдэ бүхы хэмжээнүүд «һүн далай» салгидуулха арга олгохо эзргэтэй.

Бидэнэрэй Хотогорто ябажа байха үедэ тэндэ түрэ найр болохоёо байгаа һэн. Нютагай хубүүн Цыбикжап Цыренов Хэжэнгын голһоо Нелли Ширабон гэжэ басагантай хуби заяагаа нийлүүлжэ байгаа. Тиигэжэ энэ һуурида үшөө нэгэ бүлэ нэмэбэ. Нютагай хүн зон Цыбикжабайнгаа түрэдэ бэлдэжэ, гэр барааень зохёожо, байра байдалыень сэбэрлэжэ, һэргээжэ үгэһэн байна. Хотогоройхидой «нэгэн — бултанай, булта — нэгэнэй түлөө» гэһэн үряа доро ажа-һуудагынь эндэшье элеэр хараг-дана бшуу.

Бишыхан Хотогорто түрэ үдэр ехэ хүлгөөтэй байгаа һэн. Юундэб гэхэдэ, түрэһөө гадна эндэ холын аян замда удэшэлгэ болоо. Эрхирэгэй совхозой суута һаалишан, Октябриин Революциин болон Ажалэй Улаан Тугай орденто Бутидма Цыдыповна Дондукова габшагай ажалайнгаа түлөө ЧССР болон ГДР-ээр аяншалха путёвкоор шагнагдаһан байгаа. Энэ хадаа Хотогорой МТФ-гэй коллективэй, мүн нютагай зоной хамтын баяр зугаа болоо ха юм.

Э. БУДАЕВ.

Загарайн район.

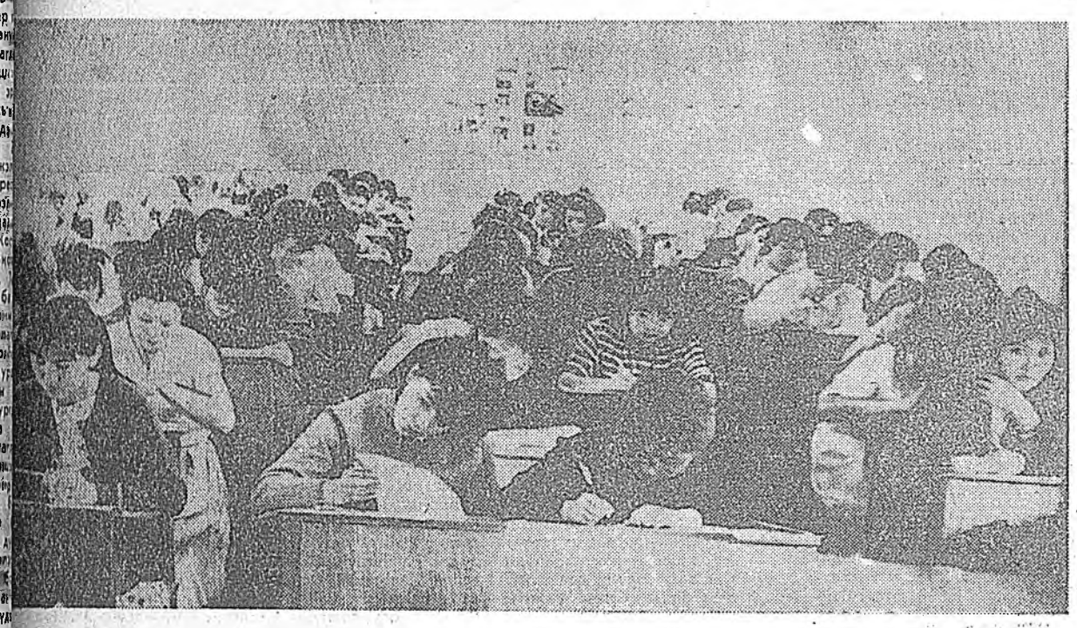

«Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденто Д. Банзаровай нэрэмжэтэ Буряадай багшанарай институтдай найман факультедтэ орохо дуратай 2070 гаран хүбүүд, басагад шалгалтануудые барижа эхилэнхэй. Байгша ондо институтдай физико-математическа факультедтэ студентнэрые абаха түсэб ехэ болонхой. Институтда абтаха дуратанай дунда ГПТУ-нуудые эрхим һайнаар дүүргэжэ саашадаа һураха зуршалагдаһан залуушуул олон. Тоолон тодорхойлхо техникын болон физико-информатикын мэргэжэлдэ һуралсаха дуратан мүн лэ олон.

Түүхын факультедтэ шалгалта баригшад ород хэлээр диктант, эхин классуудай факультедтэ орохо дуратайшуул изложени бэшэнэ.

— Шалгалта баригшадай эрдэм мэдэсэ ехэл хангалтагүй байна. Шалгалтын түрүүшын үдэр 180 залуушуулай 39 процентнь, «муу» гэһэн сэгнэлтэ абаа,— гэжэ институдай приемно комиссиин харюусалгата секретарь, педагогикын эрдэмэй кандидат Галина Супруновна Малунова урмаа хухарангяар хэлээ һэн.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: шалгалтын үедэ.

С. БАЛДУЕВАЙ фототекст.

БОЛГАР ҺАЙХАН ОРОНООР

Буряадай булэг уран зохёолшод — поэдууд Баир Дугаров, Галина Раднаева, Лопсон Тапхаев тэгшэд май һара соо Болгариин Арадай Республикода айлшалжа бусаа гэжэ мэдээсээ һэмди.

Мүнөө Л. Д. Тапхаевай замай тэмдэглэлнүүдые хуряангыгаар толилхо зуураа, тэрэнэй ба Галина Раднаевагай оршуулгаар болгар зарим поэдүүдэй шүлэгүүдые уншагшадай анхаралда 4-дэхи хуудаһандаа дурадханабди.

«СССР-эй Уран зохёолшодой холбооной хариин оронуудтай холбоо байгуулдаг комиссида бэшэг бэшээбди. Болгари ошохобди»,— гэжэ Буряадай Уран зохёолшодой холбооной литературна консультант, поэт Баир Дугаровай үнгэрэгшэ намар хэлэхэдэ, би үнэншөогүй шахуу һэм, Москваһаа телеграммын ерэхэдэ, хари гүрэндэ худалдаг совет мэргэжэлтэдтэ үгтэдэг хухэ гадартай паспорт Улаан-Үдэдөө абаад байхадаал, нэрэрэ ошохо болоһоноо ойлгобоб. «Болгариин литературна ажабайдалтай танилсаха, дүй дүршэлөө андалдаха зорилготойгоор Дугаров, Раднаева, Тапхаев гурбые ябуулха...» — гэжэ телеграмма доторнай заагдаһан байба.

1978 ондо СССР-эй Уран зохёолшодые түлөөлжэ Н. Г. Дамдинов, Ц. Р. Галанов, В. К. Петонов гурбан лэ Монгол руу ошоһон, тэндэ улаасоорондын удха шанартай суглаа зүблөөндэ хабаадаһан юм. Социалис гүрэнүүдэй уран зохёолой журналнуудай ахамад редакторнуудай Венгридэ болоһон суглаанда С. С. Цырендоржиев байлсаһан юм. Харин уран зохёолшодоймнай тусхай делегаци хариин гүрэн ошоогүй байха. «Тиимэһээ Европо тээшэ сонхо нээхэмнай»,— гэжэ хухирмэг зугаадаа холижо, мүнөө хубилган шэнэдэхэлгын үедэ манда тудаһан аза талаание омогорхон угтаһамнай ойлгосотой бээ.

Кино, телевиденидэ Болгариие яһалал харуулдаг. Хүн бүхэндэмнай танил талашье тэндэ байха. Теэд аха дүү энэ республикаяа үшөө хүсэд мэдэхэгүй, тиимэ ханамжатайгаар һонирхоогүй, шудалаагүй байһамнай эли. Тиимэ дээрэһээ энциклопедийнээ эхилээд, гар доро юун тушаалданаб — Болгари тухай уншахые, харахые оролдобобди. Баир Дугаров 19-дэхи зуун жэлэй эхиндэ ажаһууһан хубисхалша демократ поэдүүд Пайо К. Яворов, Славейков, Делелянов гурбанай нэгэ номдо оруулагдаһан шүлэгүүдые самолет соо уншажа һууба. Хожом болгар зохёолшодтой хөөрэлдэхэдэмнай, тэрэ уншаһан, мэдэһэниинь хэрэгтэй болобо.

Тэрэ үедэ һэрюуншэг байһан Москваһаа гурбан часай туршада ниидээд, Софида буухадамнай, зунайхяар дулаахан болошонхой, тойроод бүхы байгаали ногоержо, намаалжа, сэсэглэжэ байбал даа. София хото Витоша хадын хормойдо хотогор газарта оршодог, һэрюуншэг уларилтай гэжэ тоотой, тиигэбэшье Москваһаа нилээдгүй урдуур байһан хадаа һураггүй дулаан гээшэ.

Байгаалиин уларил хүн зоной абари занда нүлөөлдэг юм гэлсэдэг. Тиимэшье байжа болоо, юрэл маниие аэропортын газаа угтажа байһан Анна Люцканова гэжэ ехэнүүд нюдэтэй, хара үнэтэй, үндэр жэбжэгэр бэтэй, бидэнэй газаршан, оршуулагша болоһон эхэнэрэй илдэм зөөлэн энеэбхилэлһээ эхилээд, замдамнай ушарһан болгар бүхэнэй хандалгаар бодоходо, зүб хэлэгдэнэ гэжэ баталхаар. Тэниглэн дэлгэр сэдьхэлтэй, хүхюун зантай зон гэжэ болгарнууд тухай бэшэгдэһэншье, тэрээндэнь түрүүшын үдэрһөө үнэншэхөөршье байба.

СССР-эй эрхэтэдтэ эндэ хүндэмүүшээр хандадаг байна. Энэнь манай «Болгари» гэжэ отельдэ байха үедэшье, Уран зохёолшодой холбоондошье, «Отечествен фронт» гэжэ номой хэблэлдэ болоһон уулзалгануудта хабаадалсахадамнайшье, миин театр, музей, магазинуудааршье ябахада, эли байба. Амарынь гэхэдэ, хаанашье, хэнтэйшье уулзахада, ородоор ойлгохо, олонхинь тордиһогүй сэбэрээр хөөрэлдэжэ шадаха байна. Юуб гэхэдэ, эндэ хари хэлэнүүдһээ нэн түрүүнород хэлэ һургуулида шудалдаг юм.Ород хэлэн славян үндэһэтэй аха дүү хэлэниинь хадаа болгарнуудай шудалхада, хүнгэншье, хүндэшье хэбэртэй. Болгарнуудай өөрынхөөрээ хэлэхэдэ, бидэ бараглажа, яһала юу хээ ойлгохо шэнги болобобди. Оперо шагнаһан, кино харанан байнабди.

Тиимэһээ Софида түрэл оронойнгоо ниислэл хотодо ябаһан шэнги сүлөөтэйхэнөөр, һанаа амар ябадаг байгаабди. Нэгэ миллион гарамгай хүн зонтой Болгариин ниислэлэй туб газараар машина ябадагүй, өхэл сүлөө, амгалан. Архитектурын талаар София өөрынь нюур шарайтай. Хэдэн мянган жэлэй түүхэтэй энэ хото дан урданай шэнгөөр харагдахагүй юм. Хэдэн арбаад саад, сэсэрлигүүд бии. Эндэ 250 мянга гаран һөөг мөдон, сэсэг гэхэ гү, али розо һуулгагданхай. Софида ажаһуудаг хүн бүхэндэ 35 дүрбэлжэн метр ногооң ургамал хүртэдэг гэжэ ном соо бэшээтэй.

Отельһээ гарахалаарнай — сэсэрлиг. Һарнай, алтан зула, улаалзай — манай таниҳашье, таниҳашьегүй сэсэгүүдһээ нюдэн эреэлжэлхэ шэнги. Илангаяа түрүүшын үдэр дадажа ядабабди. Бидэ газаршантайгаашье, амяараашье ябагаар ябажа, София хотын һайхан газарнуудтай танилсабабди.

Ямаршье хотын үйлсэ, гэр байшан, сэсэрлиг, хүшөө, һүмэсүмэ мэтэнүүдтэнь ороной түүхые уншахаар байдаг ха юм даа.

Түрүүшын болгар гүрэниие бии болгоһон Аспарух хаан VII зуун жэлдэ Волго мүрэн дээрэһээ хахад зоноо ударидожа, Дунай шадар байрлаад, тэндэхи славян угсаатаныр эб нэгэдэжэ, Византийн император Константин IV Погонат гэгдэшые бута сохиһон байна. 681 ондо Болгари амаараа, бэеэ дааһан гүрэн болоо гэжэ мэдэрэгдэһэн түүхэтэй. Энэнь тухай кино хараһан хүн хадаа нэгэ нариҳан хуушан түхэлэй үйлсын Аспарух хаанай нэрэмжэтэ байхадань гайхабагүйб.

Арадайнгаа эрхэ сүлөгэй түлөө тэмсэһэн, тэрээндээ үнэн зурхэнһөө алба хэһэн хааншье, шажанай саналганшье, сэрэгэй ноёншье, демократ гү, али коммунист хубисхалшаншье байг — бултадаа үйлсэ, талмайда, хүшөө байшанда нэрээ үлөөжэ, улад зоной хуаанда мүнхэрхэ хубитай. Тиимэл даа: Георгий Димитровэй мавзолей, фашис буһалгаанай үедэ 1923 ондо алуулһан Болгариин түрүүшын премьер-министр, Болгариин газар ажалтанай арадай эблэл гэжэ парти бии болгогшо Александр Стамболийскиин бульвар, уран зохёолшо Иван Вазовай нэрэмжэтэ Арадай театр гэхэ мэтэ тоолошогүй олон жэшээнүүдые дурдамаар.

1878 ондо осман империин 500 жэлэй дарлалаһаа Болгариин сүлөөрхэдэ, гаһьяа харуулһан тэмсэлшэдэй нэрэнүүд илангаяа хүндэтэй. Энэ түүхэтэ илалтадаОрод гүрэн ехэ хубитаяа оруулаа нэмнэй даа. Энэ баяртай ушарта эорюулэгдажа, олон жэлэй туршада бариглаһан Александр Невскиин һүмэдэ орожо, болгар, итальян,ород, чех уран дархашуулай гайхамшаг энэ бүтээлые найхашаан хараабди.Ород-түүрэг дайнда шалгарһан ородой генерал-фельдмаршал И. В. Гурко, князь А. М. Дондуков-Корсаков гэгшэдэй нэрэ ябаһан лэ газарта дайралдаха, үндэрөөр шүтэгдэхэ юм байна.

В. И. Ленинэй, Болгар-совет хани барисаанай бульварнуд, «Эб найрамдалай туг» гэжэ мемориал, мүн бэшэшье үзэмжын олон газарнууд шэнэ сагай амисхаал асарна, манай арадуудай хоорондохи харилсаа холбоо харуулна.

Энэ харилсаа холбоон бата бэхи гэжэ манай уулзалгануудшье гэршэлэб.

Таниһан хүн талын эзэргэ гэжэ үгэһөө удхатай, бидэ Уран зохёолшодой холбоондо оро-һоор, өөр өөрынгөө танилые һурагшалжа захалбабди. Баир Дугаров нёдондо Тютчевэй уншалгануудта уулзажа танилсаһан поэт Иван Теофиловые, Галина Раднаева суг һураһан нүхэдөө, би гурбан жэлэй урда Буряадта айлшалһан «Болгар-совет эб найрамдал» гэжэ журналда худэлдэг журналист, уран зохёолшо Иван Выловые һурагшалнабди.

Энэ хөөрэлдөөн кафетери соо болоо һэн. Кофи уужа һууһан бүлэг зохёолшодой дундаһаа гэнтэ нэгэ хүн хоёр гараа эзргэ дээшэнь үргөөд: «Галя!» — гэжэ хашхаржархибал даа. Харюудань манай Галина Раднаева: «Эмиль!» — гэжэ баһал шангаар ооголоод, тэдэмнай бултанай анхарал татахаар тэбэрилдэшэбэ лэ,

Тиигэнгүй яахаб! Москвагай А. М. Горькиин нэрэмжэтэ Литературна институдта Галина Раднаева Эмиль Рупель гэр аяар 5 жэлэй туршада нэгэ курсда суглаа һураа бшуу. Энэ дороо Эмиль Рупель манай маршрудта хубилалта оруулаадхёо. «Минни түрэһэн баруун-урдахи Болгари гэхэ гү, али Македониие заабол, ошожо хараглы!» — гэжэ тэрэ бидэниие Благоевград хүрэхэ арга боломжотой болгобо. Нэрэрээшье, тэндэ хүрөөбди. Һониниинь гэхэдэ, тэндэхи түүхэн музей хараха ябатараа, тэндэ дүтэхэнэ, табяад шахуу модоной зайда суута Спартак түрөө юм байна гэжэ ойлгожо, Болгариин орон дайдада бии болоһон Фракия гэжэ эртэ үрдын түрүүшын гүрэндэ айлшалһан шэнги болообди.

Болгариин Уран зохёолшодой холбоондо бидэниие правлениин түрүүлэгшын орлогшо, «Обзор» гэжэ хэдэн хэлэн дээрэ гарадаг журналай редактор Лилиана Стефанова угтажа ababa. Энэ болгар мэдээжэ поэт залуудаа мүн лэ Литературна институдта уран зохёолшо Цыденжаб Жимбиевтэй суг һураһан, Байгал хүрэтэр ерэһэн хадаа Сибирь, Буряад орон тухай ехэ юумэ мэдэхэ байба. Ц-Ж, Жимбиевэй бидэнтэй эльгээһэн «Хараасгай» журналые тэрэ баяртайгаар хүлеэн абаа, Буряад орон заатагүй ерэхэб гэжэ найдуулаад, манай шүлэгүүдые болгар хэлэн дээрэ оршуулхабди гэжэ абахадань, бидэшье тонбаярлаабди.

«Отечествен фронт» гэжэ номой хэблэлдэ тэрэнэй директор, мэдээжэ болгар поэт, уран зохёолшо Слав Христов Караславовай урилгаар ошожо, тэндэ хани халуун уулзалга үнэргэһэн байнабди. Энэ хадаа Болгариин номой 28 хэблэл сооһоо томошогынь байба, Гэхэ зуура энэмнай гүрэнэй хэблэл бэшэ, Г. Димитровэй эмхидхэһэн, мүнөөшье хүдэлөөр байһан иимэ нэрэтэй ниитын организациин орган гээшэ. Энэ хэблэл политическэ литератураһаа гадна уран һайханай номуудые, охэнхидээ прозо, мүнөөнэй болон түүхын романуудые, детективнэ зохёолнуудые, богонёор хэлэхэдэ, уншагшадай охээр эридэг, һонирходог номуудые хэблэдэг байна.

Иимэ шэглэлыень зохилдуулжа, Дашарабдан Батожабайн «Тоориг дэһэн хуби заяан» гэжэ романие, мүн мүнөөнэй буряад прозын гэхэ гү, али эрхим дээжэ рассказуудай ном болгар хэлэн дээрэ оршуулуулжа хэблүүлхэ болоһондоо, хооһон бусахагүймнай, энэ хадаа манай хүлеэгдээгүй олзо гэжэ урмашабабди. Энэ номые бүридхэн найруулхыень уулзалгада хабаадалсажа һууһан философийн эрдэмэй кандидат, шүүмжэлэгшэ Зоя Андоновада хэблэлэй директор тэрэ дороо даабари үгөөдхёо.

Пловдив гэжэ Болгариин эгээн эртэ урданай хотодо хараһан, үзэһэмнай үльгэр мэтэ гэжэ хэлэхээр. Энээн тухай шүлэг зохёол бэшэгдэхэ ааба. Римскэ стадион, арбаад жэлэй урдахана газар дорооо малтагдан гаргагдаһан антична театр, Неботтене гэжэ хэрэмэй үлэгдэлнүүд, эрхэ сүлөөгэй түлөө тэмсэгшэдэй гүбоо дээрэ совет сэрэгшэдэй дурасхаалда табигдаһан «Алёшэ» гэжэ хүшөө болон түүхын дурасхаалта ондоошье зүйлнүүд бидэнэй сэдьхэлые хөдлүүлэ. Үльгэрэй энэ хотодо болоһон юрын нэгэ уулзалга баһа мартагдашагүй.

«Ламартинай гэр» гэжэ Болгариин уран зохёолшодой, мүн айлшадай амардаг, ажалладаг гоё байшанда байрлажа байхадамнай, эндэ байһан нэгэ хүн:

— Хаанаһаабта? — гэжэ һураад, Буряадһаа гэжэ мэдэһээр, бидэндэ ехэ дутөөр, хуушанай таниҳ шэнгээр хандажа оробол даа. Ушар юуб гэхэдэ, энэ Эмиль Калычев гэжэ Пловдивай номой хэблэлэй прозын таһагые даагшаар хүдэлдэг уран зохёолшо, жараад онуудай эхээр манай Буряад орондо айлшалһан, Хяагта хото ошоһон, Байгал дээгүүр ябаһан байба ха юм. Африкан Бальбуровые, Дондок Улзытуевые, Цэрэн Шагжиниие тэрэ һайн һанана.

Амаралтын үдэр уулзаһандаа, номой хэблэлдэ, мүн бэшэшье үзэмжын газернуудта бидэниие оруулжа харуулха, тодорхойгоор хөөрэжэ үгэхэ зэбгүй байһандаа тэрэ ехэ шаналжа, үшөө нэгэ-хоёр хоногто тандэ үлэхыемнай гүйгаа. Теэд бидэ маршрудаа хубилгаха, Болгарида байха сагаа һунааха аргагүй байһандаа хубидаа баһал голхороообди. Хара далай, Варна хото ошохо байгаабди.

Хүйтэншэг байгаашье һаань, Хара далайда халта шунгаагүй, тэндэ шэнэ танилнуудтай болоогүй һаамнай, манай айлшалалтын баһа нэгэ дутуу шэнги һанагдаха һан хаш. Варнада баһал уран зохёолшодой байшанда амаржа байгаад, шэнэ зохёолнууд дээрээ худэлжэ байһан поэдүүд Петер Анипиев, Рада Александрова, прозаик Милчо Радев, кинодраматург Христо Ганев гэгшэд бидэниие халуунаар угтан абаа. Хөёр орондомнай боложо байгаа хубилалтануд тухай, түүхэ болон ерээдүй тухай, болгар, совет, мүн буряад литература тухай хөёр талаһаа һонирхол ехэтэйгээр урмашан хөөрэлдөөбди. Тэдэнэр бултадаа СССР тухай һайн мэдэхэ, совет олон нүхэдтэй байна.

Жэшээнь, «Пламык» («Дүлэн») гэжэ журналай редактор Рада Александрова совет элитэ поэт Юлия Морицтой шүлэг зохёолнуудаа оршуулалсадаг юм. Христо Ганевай сценаряар табигдаһан кинофильмнүүдые бидэшье хараһан байжа болохобди. Тэрэнэй «Ямар залуу байгаабибди» гэжэ фильм Москвагай кинофестивалиин алтан медальда, «Бассейн» гэжэ фильмнь мүнгэн медальда хүртэһэн алдартай.

Медицинын эрдэмэй доктор, прозаик Милчо Радевай «Рама соохи фотографи» гэжэ туужа «Радуга» хэблэлээр, «Тротуар дээрэ» гэжэ зохёолынь «Иностранная литература» журналда ород хэлэн дээрэ гараһан байха юм.

Харин Петер Анипиев һаяар Монгол орондо айлшалхамни гэжэ, монгол, буряад арадуудай аха дүү байһанда бидэндэ онсо анхаралтай байба.

Тобшолон хэлэхэдэ, Болгариин Уран зохёолшодой холбооной 300-гаад гэшүүдэй арба шахуу хүнтэй танилсажа, һанаһан байһанаа хөөрэлдэжэ, шүлэг, зохёолнуудаа андалдажа бусахадаа, бидэ ошоһон зорилгодоо хүрөө бэшэ гүбди гэлсээ һэмди. Энэ тэдыгээр хани харилсаамнай дүүрэшэнэгүй. Болгар уран зохёолшод Буряад орондомнай харюу болгон айлшалха юм.

Бидэ болгар нүхэдэйнгөө шүлэгүүдые оршуулжа, газетэ, журналда дурадхаха хүсэлтэйбди. Болгариин мүнөөнэй элитэ хэдэн поэдүүдтэй уншагшад, таанадые танилсуулха дуран хүрэнэ.

Л. ТАПХАЕВ,
Буряадай номой хэблэлэй ахамад редактор, республикын комсомолой шангай лауреат.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Болгариин ниислэл — Софи хотын талмайнуудай нэгэндэ. Зүүн гарһаа — поэдүүд Л. Тапхаев, Анна Люцканова (оршуулагша), Г. Раднаева, Б. Дугаров.

Иван ПАНОВАЙ фото.

...ОЛГАЛТА ...ҮЛЭГ ...ЭНДАА ...О

...шаг ...ээтэ ажалай,
...о энхэ байдалай түлөө

...АМ ЭДЭБХИЖҮҮЛХЭЭР

...олгогүй байдалай түлөө тэмсэхэ һайн дуранай бүлэ...н эмхинүүдэй хүдэлмэри эдэбхижүүлхэ талаар райо...эй зорилгонууд тухай» асуудал Хэжэнгын райо...й бүлгэмэй советэй һая болоһон пленум дээрэ ха...

...й эхин 47 эмхидэ мүнөө дүн хамта 1804 хүн тоо...Олонхи гэшүүдынь ажалай, ажаһуудалай болон ху...шаагээр нэрэ эзргэээ гутаангүй абажа ябана.

...а организациннуудай эдэбхи үүсхэлэй хүсөөр райо...нууд болон предприятинуудта ниитын, олон хүнэй ...ай спортивна хэмжээ ябуулганууд үнгэргэдэдэг ...Хэдэн ажахыда экономико болон соёлой удэр...эргэдөө. Ажалша коллективүүд, клубууд болон ...онгуудта һонирхолтой уулзалганууд, лекци, хөөрэл...үнгэргэдэдэг болоо. Иимэ хэмжээ ябуулганууд Чи...Могсохоной совхозуудта эдэбхитэй һайнаар, олоной ...этайгаар үнгэрһэн байна.

...шьо дотоодын хэрэгүүдэй таһагай начальнигай ор...С. Баинов, «Бурводстройн» ПМК-гай слесарь В. С. ...ников, «Первомайский» совхозой парткомой секре...Бадмаев, Могсохоной совхозой профкомой түрүү...О. Табданов болон бусад пленум дээрэ үгэ хэлэхэ...эмхинүүдэй болон районно бүлгэмэй советэй хү...шангаар шүүмжэлһэн байна.

...олгогүй байдалай түлөө тэмсэлнай һуладана, ойлгуу...хүдэлмэри мүүгаар ябуулагдана, энэ хэрэг хүтэлбэ...лгатай нюурнууд «намһаа саагуур, нараһаа наа...нэн байдал шэлэнхэй, олон эхин эмхинүүд хайша хэ...ынь тэдысэ хүдэлнэ гэжэ үгэ хэлэгшэд тэмдэглээ.

...правительствынгаа хараа шугамые бэелүүлхын тула ...эхин эмхинүүдэй хүдэлмэри улам эдэбхижүүлхэ шу...э пленум дээрэ хэлсэгдээ.

Г. БАЛЬЖИРОВ.

УСТЬ-КУТ (Эрхүүгэй область). БАМ-ай оршондохи предприятинууд социалис оронуудтай сэхэ холбоо барисаа тогтооно. Түмэр замай эхилдэг Усть-Кутда Венгриин акционернэ «Видеотон» бүлгэмдэ бүтээгдэнэн тоолон тодорхойлхо техникын выставкэ нээгдээ. Тэрээнэй тамгатай компьютернүүдые хүүргэ бариншад хэрэглэхэ гэжэ шиидээ юм. Нютагай түүхэй эдээр хэгдэһэн продукцяар тэрэниие андалдажа абана.

— Предприяти гадаадын фирмэнүүдтэй өөрөө мэдээд холбоо тогтоохо эрхэтэй гэһэн хуули хэрэглээбди,—гэжэ «Мостострой-9» трестые эрхилэгшын орлогшо Н. Загоровский хэлэнэ.— БАМ-ай оршондохи газар дайда дээрэ промышленна ба социально-соёлой хэрэглэмжын объектнүүдые барихаа орёо зорилгонуудые шиидхэхын тула тоолон тодорхойлхо техникын мүнөөнэй хэрэгсэл зүйлнүүд хэрэгтэй болодог. «Видеотон» бүлгэм тэдэниие үгэхэ болонхой. Гадна модо хюрөөдэхэ, болбосоруулха түхеэрэлгэ венгернүүд эльгээхэ юм. Харин бидэ биобрикедүүдые, элдэб хэмжээнэй хабтагайнуудые аха дүү орон руу эльгээхэбди.

Модо бэлэдхэгшэд, горнягууд, транспортын хүдэлмэриилэгшэд Венгридэ бүтээгдэһэн техникээр баһал һонирхоно. Фирмэнүүдтэй үйлэдбэриин холбоо тогтоохо һанаатайбди. (ТАСС).

«ВИДЕОТОН»
БАМ ДЭЭРЭ

ТАСС • АПН
ХИЙЛЫН САААНАҺАА

ГАДААДЫН ХЭРЭГҮҮДЭЙ МИНИСТРНҮҮДТЭЙ УУЛЗАХАНЬ

НЬЮ-ЙОРК. ООН-ой Генеральна секретарь Хавьер Перес де Куэльяр Аюулгүйн Соведэй саг үргэлжлэн 5 гэшүүдтэй уулзахадаа, энэ долоон хоногой эхээр гадаадын хэрэгүүдэй министрнүүдые Нью-Йорк эльгээхые Иран Ирак хоёр зүбшөөгөө гээд мэдээсэбэ. Иран-Ирагай зүришэлдөөе гуримшуулха замууд тухай ООН-ой Аюулгүйн соведэй 598-дахи резолюциие дүүргэхэ асуудалнуудые хоёр ороной министрнүүдтэй хамта Перес де Куэльяр зүбшэн хэл

БОЛГАР ҺАЙХАН ОРОНООР

Слав Христов КАРАСЛАВОВ

ҮЕ САГАА ЗЭМЭЛХЭЕЭ БҮ ЯАРАЯЛ

Слав Христов Караславов Пловдивско округой Дебор тосхондо 1932 ондо түрэһэн юм. Тэрэ хадаа болгар мэдээжэ уран зохёолшодой нэгэн, хэблэлэй талаар хүтэлбэрилхы тушаалнуудые олон жэлдэ даажа ябаха зуураа «Жэмбүүрэй сууряан» гэжэ шүлэгүүдэйнгээ түрүүшын суглуулбарыһаа эхилээд, шүлэгэй болон прозын 50 гаран номуудые бэшэжэ, хэдэн арбаад хэлэн дээрэ хэблүүлэнхэй. Болгариин түүхэ харуулһан романуудынь, илангаяа «Салонигһоо гараһан аха дүүнэр» гэжэ славян үзэг бэшэгые зохёогшо Кирилл Мефодий хоёр тухай трилогинь олон түмэндэ мэдээжэ.

* * *

Үе сагаа зэмэлхэеэ, нүхэд, бү яараял!
Зүрхымнай дайраад тойрожо тэрэ гарахагүйл.
Үүлэн шэнгеэр хуян боложо унадаг лэ,
Саһаншье болоод, досоомнай бүргажа байдаг лэ.

Сэдьхэл соомнай һолир-мүшэдынь хүлгэнхэй.
Сахилгаанайнь сахилаан досоомнай баһал хоронол.
Сагые зэмэлжэ бү гэмэрыт. Эхэ газараймнай
Шарха мүнөөшье эдэгээгүй яншаһан зандаал.

Ямаршьеб зүгтэ бомбоор газарые хахалхажа,
Нэрэ түрынь бузарлаһан үхэлые таридаг,
Ягаарһаар үүрэй толон боложо хубилхадаа,
Найдал түрүүлжэ агууһаа агуушье гүүлэдэг —

Үе сагаа зэмэлхэеэ, нүхэд, бү яараял,
Ошондол наһамнай эрьежэ бусахагүйл мандаа.
Үглөөнэй наран, хүүгэдэй энеэдэнһээ одоол
Ондоо юуншье хэрэггүй бэшэ гү хүндэ?

Холоһон гараймнай хурганай һалаагаар гоожоһондол,
Һэбшээнэй үлеэхэдэ, унтаржа болодог юм.
Холын алас руу туулгаһан үүлэндэл,
Холодо, холодоһоор сагнай хайлашадаг юм.

Эндэ ёолошье, болишье — юуншье туһалхагүйл.
Шулуун болоод, харгын далангаар унадаг лэ.
Эрхэжэ сагые зэмэлхэеэ, нүхэд, болиёл,
Шэрүүншье, уриншье һаа, үхэлгүй агуу юм лэ!

ШУБУУДТА

Зүрхэтэйшүүлэй орон — үүлэгүй үндэртэ
Далинуудаа тооһонһоо шубууд сэбэрлэдэг.
Заахашье һэжэггүйгөөр түрэһэндэмнай дэлхэйдэ,
Дуунайнь аялга зүрхыемнай эзэмдэдэг.

Хангюурдаха гэһэн борохон борбилоошье
Дууша шубуудай дуунда оролсодог.
Хэлбэлзэн һагад шэшэрһэн дэлхэйшье
Тоомгүй наһанаймнай орон руу тамардаг.

Тиимэһээл хүйтэн худагай үһанда
Шубуудай шэшэрһэн дүрсэнүүдые хараашалнабди.
Тэһэрһэн булагай бурьялжа эхилхэдэ,
Шубуудай сүлөө жаргалда атаарханабди...

Шоно улина. Саһан бургаад,
Һүниин тэнгээр газар нойрсоно.
Шубуудай дуун сэдьхэлдэ дутаад,
Хирээгэй хаагалаан зүрхэ шэмшэрүүлнэ.

Бусад шубуудтал, үүр хираание
Бархируулжа шадахагүй хирээгэй хаагалаанда,
Холын оронһоо шубуудай бусалгые
Хүлеэнэн хабарай түрүүшын үдэрнүүдтэ

Һаднаг-даляа дэлиһэн худагта
Шубуудай шэшэрһэн дүрсэнүүдые хараашалнабди.
Тэһэрһэн булагай бурьялжа эхилхэдэ,
Шубуудай сүлөө жаргалда атаарханабди...

Добри ЖОТЕВ

ШЭДИТЭ ШУБУУН

Добри Жотев Софиин областиин Радуй гэжэ тосхондо 1921 ондо түрэһэн намтартай. Тэрэ фашизмда эсэргүү хүдэлөөндэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаһанайнгаа түлөө 15 жэлээр түрмэдэ хаягдахаар сууділүүлһэн байна. Гэбэшье, 1944 ондо Югославиин Василий Коларовай нэрэмжэтэ батальондо партизан ябаһанаа, сентябрь һарада Болгарияа бусаа.

1942 ондо түрүүшынхиеэ «Залуу үетэнэй үгэ» гэһэн журналда шүлэгүүдынь толилогдоһон байха юм. Тэрэнэй түрүүшын «Шунал» гэһэн шүлэгүүдэйнь номой лирическэ герой хадаа национальна, социальна болон психологическа талааараа гүн удхатай тэмсэлшэ-коммунист байгаа. Тиихэдэ тэрэ полициин хүдэлмэрилэгшэдэй зэрлиг муухай аяг ааша, шорон түрмын зоболонто байдал, партизануудай хүшэр хүндэ ажабайдал түшаа темэдэ зорюулан, удаадахи номуудаа бэшээ бэлэй.

Добри Жотев шүлэгһөө, рассказуудһаа, драмануудһаа бүридэһэн гуша гаран номуудай автор юм. Энэ жэлдэ хэблэгдэһэн «Наранай гүрлөө» гэжэ шүлэгүүдэйнь согсолборике шүүмжэлэгшэд, уншагшад үндэрөөр сэгнээ. Мүнөө энэ ном соohоонь хэдэн шүлэгүүдые дурадханабди.

ФЕНИКС

Наһа барашаһан хүнүүдэй
Нюдые анюулхаяа бү
яарыт...
Хираагүй юумэеэ харахал
гэһэн
Мүшэд түрэлэй гайхал юм
лэ.

Муутай, һайтайнь байдалаа
багтааһан
Хүн ябаһан хүнэй сэдьхэл
юм лэ.
Наһа барашаһан хүнүүдэй
Нюдые анюулхаа бү яарыт...

XX ЗУУН ЖЭЛ

Үльгэртэ хэлэгдэдэг
шэдитэ хибэснай
Үнэн бэеэ
бэелшоод үнинэй
Гүйсэжэ үрдеэгүй
мэргэн бодолнай
Голхоролоймнай саана
үлэхэдөө ялай...

Г. РАДНАЕВА болгар хэлэнһээ оршуулба.

Рада АЛЕКСАНДРОВА

СЭДЬХЭЛДЭМ МҮНДЭЛҺЭН МҮШЭТЭ ДЭЭЛХЭЙ

Болгар поэт, оршуулагша Рада Александрова 1943 ондо Свиленград хотодо түрэһэн, Климент Охридскиин нэрэмжэтэ Софиин университедэй болгар хэлэ, бэшэгэй факультет дүүргэһэн юм. Мүнөө «Пламык» («Дүлэн») гэжэ журналда редактораар ажаллана. Болгариин Уран зохёолшодой холбооной гэшүүн.

«Алтан басагад», «Бүтэшэгүй тэрьедээн», «Халаахай», «Дүтынгөө хүндэ», «Шулуун», «Мүнөө би ойлгоноб» гэһэн шүлэгэй суглуулбаринуудые, «Айяда» гэжэ хүүгэдтэ зорюулһан прозын ном болон бэшэшье онтохонуудые бэшэжэ хэблүүлэнхэй, мүн «Нарюу бороо», «Бултанай амилха агаар» гэһэн эүжэгүүдые бэшэнхэй.

УРДАНАЙ ДУУНУУДАЙ АЯЛГААР

Шара гурбан сэсэг саад соомни ургана.
Шамдаа, хайрата инаг, минии һанаан зобоно.

* * *

Хүүгэд дээгүүр, клёнууд дээгүүр дайн үлгөөтэй.
Харин би тэрэнике өөрһөошье үлдөөгүйб.

* * *

Ган гасуур болоходо, гэртэ хооһон болоһоншуу.
Гансал инагайм ерэхэдэ, хүйтэн уһа балгаһаншуу.

* * *

Арбан һөөмөөр далай дээшээ үндыбэ,
Алтан нюдоороо нам тээшээ гэлиибэ.

* * *

Хэды соо — жэл гү, үдэр гү — бороо ороноб!
Бороо соо дуһал шэнги ажаһуунаб.

* * *

Шулуу түлхеэд, зэрэлээд инагни һуушоо.
Шуран гартань — минии гархан... һүүлшын.

Болгар хэлэнһээ Л. ТАПХАЕВ оршуулба.

* * *

Нэгэтэ наһа баража,
Үе сагтаа хайлашабални,
Досоohоом үндын ургаһан
үндэр хаданууднн яахаб?
Намтай сугтаа шэргэжэ,
нуурнуудайм хаташабал,
Дуугаа хуряагаад шубуудни
хайшаа хулжажа арилхаб?
Намгүйгөөр харанхы дэлхэйнэз
үе сагайм эрьежэ ерэбэл,
Зүрхэнэйм худагаа мултарһан
һарамни ямараар угтахаб?
Наһан соом үргэлжэлһэн
замайм гэнтэ нүгшэбэл,
Заята нүхэрэйм нюдэд
хэнэй шарайда бадархаб?

Сээжэ соом хульбэрһэн
ургэн ехэ далаймни
Ямар мүрэн боложо,
хэнэй дайда руу урдахаб?
Сэдьхэлдэм мүндэлжэ
замбирһан
мүшэтэ энэ дэлхэймни
Ямар түби руу
хайшан гээд нүүхэб?

Г. РАДНАЕВА болгар хэлэнһээ оршуулба.

РОМАНТИК

Н. СТАЙКОВТА.

Минии зүрхэн — тала дүүрэн
Гэрэлээ сасаһан үүрэй толон.
— Мүнөөнэй сагаа гээгдээш, — гэһэн
Голхоролой үгэнүүд мүрдэнэл хойноhоом.

Мэхэшэд намайе анхараабди гэхэдээ,
Нэрээ һанахаа яанаш гэлдэнэл.
Мүнөо сагай романтик гүүлхэдээ,
Нээрээшье, намда хүнгэн бэшэл.

Хүсэлөөр һайхан дуугаа дуулан,
Унахадаашье, дайнда романтигууд бэлэйлди.
Һанаһандаа урбаагүй тэдэнэй зариман
Үлэхэдоо дэлхэйдэ муу юм аалди!

Досоомнай мүнхэршэһэн Эхэ оронтоёо
Үзэн ядалгые нэбтэ гараалди.
Дүушан ябаха хубитай арадтаа
Үнөохил романтигууд сэдьхэлээ үлөохэлди.

Нарата энэ дэлхэйгээ орхижо,
Мүшэнэйм хяра руугаа халишабал,
Нойрсоhон романтигай хүшоо гэжэ
Модоной гэшүүһэндэ бэшээрэйт заабол.

ХУУШАН ГЭР

Хуушан гэрнай орхигдоhон уурхайдал,
Үзэхыешье үзэhөөр үмхиржэ үбгэршоо.
Хараашална сонхоорнь эжымнай хорёогоо,
Углууда һажаһаар шэлээбэрнай жэбэршоо

Малаан һарые маряагаад, миисгэй
Мэнэ-мэнэ дэбхэрхээр гэтэнхэй.
Хадааһанда үлгөөтэй малгайһаам айна гү,
Харбахадаа, мэргэниием али, шолмо, мэдэнэ гү!

Сэрэгэй албанда бинь абтанхайб.
Эрэ боложо, аргаадхаа орхинхойб.
Эжымни хүбүүгээ хүлеэжэ тухашаранхай,
Шэлээбэрээр намаяа угтахаа болинхой.

Урдахи харгыем һара гэрэлтүүлжэ,
Уринаар ходо энеэбхидэг болошонхой.
Мартагдаһан тэрэ сагые дурсажа,
Миисгэйһээ абардагыем һанана алтай.

Хуушан гэрнай орхигдоhон уурхайдал,
Үзэхыешье үзэhөөр үмхиржэ үбгэршөо.
Хараашална сонхоорнь эжымнай хорёогоо,
Углууда һажаһгар шэлээбэрнай жэбэршоо.

Г. РАДНАЕВА болгар хэлэнһээ оршуулба.

Ц. А. БАЛБАРОВ

Совет Буряадай театральна искусство ехэ гэзгдэлдэ оробо.

1942 онһоо КПСС-эй гэшүүн, Буряадай АССР-эй искусствын габьяата ажал ябуулагша, РСФСР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда хабаадагша, ажалай ветеран Цырен Аюржанаевич Балбаров 70 наһа хүрэжэ ябатараа, хүшэр хүндөөр удаан үбшэлһэнэй һүүлээр наһа бараба. Гүрэнэй Х. Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын академическэ театрай хүгжэлтын горитойхон шата тэрэнэй нэрэтэй холбоотой.

Ц. А. Балбаров Буряадай АССР-эй Хориин районой Баруун-Хасуур тай нютагта түрэһэн байгаа. Хориин дунда һургуули дүүргэһэнэй һүүлээр Совет Армиин эзргэдэ абтажа, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай фронтнууд дээрэ байлдаануудта хабаадаһан юм.

Совет Армиин эзргэһээ табигдаһанай һүүлээр 1947 онһоо 1952 он болотор Ц. А. Балбаров Казахай академическэ театрай, харин һүүлдэ Ород драмын республиканска театрай директорэй орлогшоор хүдэлөө.

1952 оной майда нүхэр Балбаров Буряадай гүрэнэй олеро болон балеэдэй театрта директорэй орлогшын тушаалда уригдаад, харин тэрэл оной августда гүрэнэй Х. Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын театрай директорээр дэбжүүлэгдээ һэн. Тэчдээ 36 жэл соо таһалгаряагүй хүдэлээ.

Театрай коллективые удаан саг соо хүтэлбэрилхэдөө, буряад мэргэжэлтэ искусство хүгжөөлгэдэ, мэргэжэлтэ кадрнуудые бэлдэхэ хэрэгтэ горитой хубитаяа орууліан байгаа.

Ц. А. Балбароваай хүтэлбэрилһэн Гурэнэй Х. Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын театр Москвада болоhон Буряадай АССР-эй литература болон искусствын декадануудта эдэбхитэйгээр хабаадаа, Москвада ба Ленинградта зохёохы тоосоонуудые эмхидхэлэй-уран һайханай үндэр хэмжээндэ үнгэргөө һэн. Тус театр бүхэсоюзна болон бүхэроссин олохон фестивальнууд ба конкурснуудай лауреат, дипломант болоhон юм.

Монголой гүрэнэй Д. Нацагдоржын нэрэмжэтэ драмын академическэ театрай болон Гүрэнэй Х. Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын академическэ театрай хоорондо аха дүү ёhоной хани барисаа ба зохёохы харилсаа холбоо тогтоожо, хүгжөөхын тулада Ц. А. Балбаров ехэ юумэ хэһэн байгаа. Гастрольчуудые ба фестивальнуудые эмхидхэдэг һэн.

Совет театральна искусствые хүгжөөлгэдэ ехэ габьяатай байһанайнь түлөө 1977 ондо Гүрэнэй буряад драмын театрта «академическэ» гэһэн хүндэтэ нэрэ эзргэ олгогдоо, 1982 ондо театр Ажалэй Улаан Тугай орденоор шагнагдаа.

Республикын зохёохы ажалтай интеллигенциин ба үргэн олониитын дунда Ц. А. Балбаров ехэ хүндэтэй, эмхидхэлэй-зохёохы хүдэлмэриингөө хажуугаар ниитын ажал эдэбхитэйгээр ябуулдаг депутадуудай родской Советдүүдэй Улаан-Удын Советскэ сёолой профсоюзнай мой гэ... АССР-эй ябуулагша... руулэгшы... лой совет... дэлениин... нээр нэ... һан байг...

Дайшаа... габьяатай... Ц. А. Ба... хамгаалгы... дай Хани... нуудаар... шагнагдаа...

Бүхы б... хэнэйнгөө... республикы... хүгжөохэ... һайн һай... байнан ц... дурасхаа... хэлдэ хо...

А. М. Беляков, К. К. Шомоев, С. К... башеев, В. В. Саржан, Л. Ч. Нимаева, ... Розанов, Н. И. Крючков, А. С. Баинов, ... В. М. Грехов, В. Н. Башкеев, П. В. Ба... Б. Б. Ямпилов, Н. Г. Дамдиков, Д. Д... хандаев, Ц. П. Пурбуев, Л. П. Сахьян... Г. Б. Бутуханов.

ШАЛГАЛТА АМЖАЛТАТАЙГААР ҮНГЭРГ...

Июлиин 25-да Улаан-Удэдэмнай «Боинг» гэһэн американска самолёт дахинаа бууба. Мүнөө США-гай оборонын министерствын управлениин директор, бригадна генерал Роланд Ладжой тусхай шалгалта үнгэргэхэеэ Советскэ Союз ерэбэ ха юм. Аэропорт дээрэ тэрэ интервью үгэбэ.

А. Сотников, Буряадай АССР-тэ байдаг ТАСС-ай корреспондент:

Совет хэблэлэй сэгнэһэнэй ёhоор совет инспекторнуудэй США-да, мүн американ инспекторнуудэй СССР-тэ үнгэргэгдэһэн түрүүшын шалгалтануд амжалтатайгаар үнгэрөө. Энэ талаар Та юун гэжэ һанаанат?

Харюу: Би баһал иимэ һанамжатайб. Түрүүшын шалгалтануд һайнаар үнгэрөө. Жэшээлхэдэ, бидэ СССР-тэ, ГДР-тэ, Чехословакида 50 бааза шалгаабди. Харин танайхидшье баһал США-да, Баруун Европодо 13 бааза шалгаһан байна.

М. Очиров, Буряадай АССР-тэ байдаг Бүхэсоюзна рэдиогой корреспондент: «Шалгалтаар ерэһэн бүлэгөөрхид Москва, Улаан-Удэ хотонуудта бууһан байна. Танай бүлэгөөрхинэй манай хотодо худэлхэ эрхэ байдал хэр эзргээр байгуулһан тухай нэгэ хэды үгэ хэлыт?

Харюу: Манай посольствода Москвада хэдэн жэл худэлһэншье һаа, Улаан-Удэ түрүүшынхиеэ ерэбэб. Дундуур ба дүтын зайда хэрэглэгдэхэ ракетэнүүдые үгы хэхэ совет американ Хэлсээнэй шинидхэбринүүдые бэелүүлхэ хэрэг танай хотодо ерэхэ арга боломжо намда олоо. Миниий инспекторнуудэй хэлэһэнэй ёhоор, тэдэниие эндэ ехэ һайнаар үгтаа. 20 объектнүүдые шалгаад байна. Энэ хадаа тэдэнэй худэлхэ һайн эрхэ байдалай байгуулагдаһые гэрэшэлнэ.

Н. Макаров, Буряадай АССР-эй Гостелерадиогой корреспондент:

Та шалгагшадые угтажа абаха гэшэ шалгалта үнгэргэхэһөө хүндэ хэрэг гээ һэнта. Гэбэшье энэмнай аятай хэрэг гээшэ ааб даа. Удаан саг соо 400 инспекторнуудые болон самолёдуудай экипажай 200 гаран гэшүүдые угтажа абаха гээшэ тиимэшье хүнгэн бэшэ.

Харюу: Зүб даа. Инспектор байхань, тэдэниие үдэшэжэ ябаһанһаа дээрэ. Инспектор тусхай түсэбэй ёhоор худэлнэ. Харин удэшэгшэ байдалай хубилха бүри шиидхэбэри абаха ёhоной.

Д. Санжиев, «Правда Бурятии» газетын корреспондент:

Дэлхэйн хөёрдохи дайнай һүүлээр СССР США хоёр түрүүшынхиеэ худэлмэриеэ суг хамта хэдэг болобо. Энэ ухаан бодолой түйлалта гээшэ гү, али мүнөө үе сагай эрилтэ гү?

Харюу: Энээндэ харюусахань хүндэ. Гэбэшье энэмнай һайн юумэн гээшэ ааб даа. Энэ шэглэлээр иимэ алхам үнинэй хэхээр болоо. Дундуур ба дүтын зайда хэрэглэгдэхэ ракетэнүүдээр абтаһан хэлсээнэй зорилго гэхэдэ, эдэ ракетэнүүдые үгы хэлгэ болоно. Энэ худэлмэридэ хабаадажа байһандаа бидэ баяртайбди.

М. Урбаева, Улаан-Удын телевидениин корреспондент:

Дундуур ба дүтын зайда хэрэглэгдэхэ ракетэнүүдээр абтаһан совет-американ Хэлсээе бэелүүлхэ талаар Танай хэжэ байһан худэлмэри хадаа абаһан уялганудые хөёр талаһаа сахиха, дүүрэн хэмжээн соо хинаха, шалгаха хэрэг бодото дээрэнь бэелүүлһэн түүхэтэ түрүүшын алхам болоно. Манай хөёр гүрэнэй хоорондо этигэл найдабариин гүйсэд тогтоогдожо, саашадаа хүгжэхэ байһандань этигэнэ гээшэ гүт?

Харюу: Асуудалнууд хүшэр боложо байна. Өөрынгөө хэлэн дээрэ харюусахам. Миниий һанахада, манай оронуудай хоорондохи харилсаанууд үшөөл орёо. Энээнэй шалгагаан элдэб. Дундуур ба дүтын зүгэй ракетэнүүдэй талаар абтаһан Хэлсээнэй ашаар харилсаан һайжарха байха. Гэбэшье бүхы асуудалнууд гансата шиидхэгдэхэгүй ааб даа. Энэ хэлсээн бага классай үсөөн ракетэнүүдтэ хабаатай. Манай оронуудай хоорондохи харилсаан һайжарха байха гэжэ бодохо үндэһэ һуури бии.

Асуудал: Ородоор ехэ һайнаар хэлэнэт. Хаана һураа һэмта? Москвада худэлөөт — совет хүнүүдтэ этигэжэ болохо гү?

Харюу: Миниий спекторнуудэй... жэ болоо... ёр талаа... эрмэлзэлэ... бди. Орл... шудалаа... Асуудал... рэжэ уг... Харюу... генералд... дэ алба... 1976 он... гай пос... 1981—198... гэй апа... мүнөө а... шалгалта... — Хай... хүсэнэбэ... Энэ уг... Буряадай... нүүдэй... рэлдөөн... ниие Б... нистрну... лэгшын... Агалов...

ЗУРАГ... артийна... интервью... Ц. Ц...

МҮРӨӨ ОРХИҺОН НАРАНАЙ ЗҮРГЭНҮҮД

Владимир ГОЛЕВ

Энэ поэт 1922 ондо Банско хотодо түрэһэн намтартай. Тэрэ 1942 ондо Казанлык хотын полуклассическа гимназиин дүүргээд, Софиин университедэй юстициин факультедтэ һураажа гараһан байна. Түрүүшынь шүлэгүүд 1937 ондо «Пламык» («Дүлэн») журналда гараа.

Тиихэдэ «Пиринэй туг» гэһэн шүлэгүүдэйнгээ согсолбори соо түрэл арадайнгаа түүхэ, байгаалиингаа гоё һайханиие тэрэ магтан түүрээхэдэ, мүнөө сагайнгаа шухала асуудалнууд тушаа хурса уран шүлэгүүдые оруулалсаһан байна. Энээн тухайда «Харюусалга», «Замби юртэмсэ» гэһэн статьянууд соонь тон зүбөөр хэлэгдэһэн гээшэ. В. Голев шүлэгүүдэй олон тоото согсолборинуудай, зүжэг, романуудай автор юм.

Мүнөө энэ поздэй 1987 ондо хэблэгдэһэн «Эрье» гэжэ номhоонь хэдэн шүлэгүүдые дурадханабди.

* * *

Сагай гүйдэлдэ дайрагдахагүй
Шамдал, тэнгэрэй, мүнхэ бэшэбди —
сройдоол тооhоншнибди.
Шулуунда мүнхэршэһэн сагуудай
Сараа мүрые уншахаа һэдэнэбди —
адха шоройшнибди.
Эхи захагүй түүхэдэшни
Манан соohоош улаа бутархадаа,
сог шэнгибди.
Эмхи гуримгүй байдалдашни
Мүнхэ юумые наһаараа хараашалхадаа,
хэд гээшэбибди!

Жэлнүүд үнгэрнэ. Үһэмнайшье сайнхай.
Үнэгэнэй алхасаар саг ошоно.
Жолоогоо жэгдээр баряашье һаамнай,
Үе наһамнай агшажал байна.
Хойноhоомнай хүйтэн жабар һалхилна.
Намарнайшье дүтэлөө. Уурхайнууд хоohорно.
Харгымнай тиимэшье хүнгэн байгаагүй,
Нэрэхэ гэһэн жэмэснайшье эдээшэнхэй.
Оройтообди, ай халаг, даншье оройтообди,

Үрэ жэмэсээ хуряаха гэхэдээ,
Үе сагайнгаа сахилма шуурганда
абтанхайбди,
Ондоошье бологдохогүйнь хаяа —
наһан ябашоо...

* * *

Хирэтэй даляа
хумяад унташаһан энэ хотын
Зүүдэндэнь мүнөө
зунай хаһа үзэгдэнэ ха гү!
Харгымнай аласта
хаагалһаар хайлашаһан
һүрэг турлаагуудынь
Зэнхэгэр тэнгэриин
хүйтэн сабиргайда харагдаһаар ха гү!
Һанана гүш даа,
тэрэ зуниие, амарагни, мүнөө!
Һалбарһан дуранаймнай
сэсэгтэ хаһа бэлэйл.
Сэлмэг тэнгэринь
ямаршье урин һэм даа —
Сэнхир турлаагуудынь
дуран тухаймнай дуулагша бэлэйл...

Г. РАДНАЕВА болгар хэлэнһээ оршуулба.

ПРАВДА БУРЯТИИ

★ СССР — США: РСМД-гэй талаар хэлсээн бэелүүлэгдэнэ. «Инспекциүүд амжалтатайгаар үнгэрнэ» — гэжэ американ генерал Р. Ладжой батална.

★ «Правда Бурятии» газетын, арадай хинагшадай хамтын шалгалта. «Унжагайржа байһан ажал хэрэгтэ туһалхагүй» — Ан. Климовэй статья.

★ «Люцернэһээ гурил гаргана» — С. Уничай тэмдэглэл.

★ АПК: арендэ гурим. «Ухаамгайгаар бэдэрэлтэ хэнэ» — Н. Угрюмовай статья.

★ Город үбэлдэ бэлдэнэ. «Харюусалгагүйгөөр хандана» — Л. Неретинагай статья.

★ Редакцида ерэһэн бэшэгүүдэ. «Шагнал абахынгаа түлөө гуйжа...» — Ф. Балдановай статья.

★ Һургуулиин реформо: пионернүүдэй зун. «Элдэб эсын шалгагаан бү бариял!» — О. Налетовой статья.

★ Хилын саанаһаа абтаһан тобшо мэдээсэлнүүд.

★ «Баргажанай һонин».

★ Спортын мүрысөөнүүд тухай суглуулбари.

★ «Хэн хаана һурахаяа орохоб?».

Кино, театрнуудта

Гастроли Хабаровского театра музыкальной комедии (в театре оперы и балета)

ЛЕТУЧАЯ МЫШЬ (оперетта в трех действиях) — в 19-30

«РОДИНА»

СКАЗКА О МАЛЬЧИШЕ-КИБАЛЬЧИШЕ — в 10, 16, ГДЕ НАХОДИТСЯ НОФЕЛЕТ? — в 12, 14, 18-10, 19-50 (удл), 21-50

«ПРОГРЕСС»

Красный зал — БЕЙ ПЕРВЫМ, ФРЕДИ! — в 9-40, 13-20; 15-10, 18-50, 20-40, ПРИЗРАК ЗАМКА МОРРИСВИЛЬ — в 11-30, 17, Зеленый зал — ТАЙНА СТАРОГО ЧЕРДАКА — в 11-10, СТЕПНЫЕ ЛЮДИ — в 9-40, 12-50, 14-30, 16-10, 17-50, 19-30, 21.

«ОКТЯБРЬ»

ЗОЛОТАЯ ЦЕПЬ — в 9-40, 14-40, ДЛЯ СЧАСТЬЯ НУЖНЫ ТРОЕ — в 11-20, 13, 16-10, 18, 20, 21-20.

ВИДЕОЗАЛ (Дворец бракосочетаний, ул. Ербанова, 12)

МУЛЬТФИЛЬМЫ — в 10, ПАРЕНЬ, У КОТОРОГО БЫЛО ВСЕ (до 16 лет) — в 11-10, ГРУППА РИСКА — 12-40, САД ЖЕЛАНИЙ (до 16 лет) — в 15-30.

«БАЙКАЛ»

РАЗОРВАННЫЙ КРУГ — в 19, 21

ДК «ТЕКСТИЛЬЩИК»

АЛЛО, ТАКСИ — в 18, 20.

«ВОСТОК»

ОГОНЬ, ВОДА И МЕДНЫЕ ТРУБЫ — 15-30, В ДЖАЗЕ ТОЛЬКО ДЕВУШКИ — в 17, 19, 21.

«АРШАН»

ДОБРОВОЛЬЦЫ ПОНЕВОЛЕ — в 19, 20-40

«ЗЕЛЕНЫЙ»

КОРДЕБАЛЕТ (2 серии) — в 20.

ПАРК КУЛЬТУРЫ им. ОРЕШКОВА

ЛЮБОВНИКИ МОЕЙ МАМЫ — в 18, 20, КО МНЕ, МУХТАР! — 10, 15.

Сэнхир экран

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 7.30 — «120 минута». 9.35 — «Повестка в суд» — уран һайханай фильм. 1-дэхи сери. 10.45 — «Песни Пармы моей» — фильм-концерт. 11.15 — Шэнэ һонин (11.25 хүрэтэр) 16.30 — Шэнэ һонин. 16.40 — Хубилган шэнэдхэлгын прожектор. 16.50 — Арадай аялга дуунууд. 17.05 — «Дела и заботы агропрома» — баримтата фильм. 17.45 — «Осьминоги со второго этажа» — үхибүүдтэ 4 серитэй уран һайхенай фильм. 2-дохи сери. «Молнии над чертовкой». **Улаан-Удэ.** 18.45 — Киножурнал. 18.55 — Байгал.. **Москва.** 19.15 — Экономическа эрдэмэй үндэһэ һуури. 19.45 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». 20.05 — Пермиин филармониин эрэшүүлэй дуунай квартет дуулаха. 20.45 — «Повестка в суд» — уран һайханай фильм. 2-дохи сери. 22.00 — Время. 22.30 — Хубилган шэнэдхэлгын прожектор. 22.40 — Москвадахи совет-американ дээдэ тушаалтадай уулзалга ба орон нютагуудай хоорондохи эүришэлдөөнүүдые гуримшуулга. 23.55 — Хатар, хатар, хатар. 00.45 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ».

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00 — Үглөөнэй гимнастика. 9.20 — Ленинградай Гүрэнэй С. М. Кировэй нэрэмжэтэ оперо болон баледэй академическэ театрай баледэй артистнуудай концерт. 9.55, 11.40 — Немецкэй... фильм. ан амиг... рого за... һайхана... 12.10 — ... фильм. ... дуунуу... 14.25 — ... уран н... сери. ... шара, ... га. Мос... лоhон... дэр. Ул... Удэ хо... гын ш... 19.55 — ... пай пр... — «Ам... шуун». ... Тютчев... Хубилг... тор. 20... эстрой... — «Что... — барк... Баскетб... уулзалг... дамал... Хоукс»...

[Газет... июлиин...

МАНАЙ АДРЕС ТЕЛЕФОНУУД.
индекс 670000

УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор — 2-50-96, приемная — 2-54-54, зам. редактора — 2-68-08, зам. редактора — 2-62-62, отв. секретарь — 2-50-52, секретариат — 2-66-76; отделы: партийной жизни — 2-60-91, пропаганды — 2-56-23, промышленности и строительства — 2-61-35, сельского хозяйства — 2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта — 2-69-58, культуры и школ — 2-60-61, 2-57-63, информации — 2-34-05, переводов — 2-54-93, писем и селькоров — 2-67-81, корректорская — 2-33-61, выпускающие — 2-35-95, собственные корреспонденты: п. Баргузин — 91-1-44, п. Кырен — 91-7-18, Северобайкальск — 35-73, п. Хоринск — 55-6-99.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 54. Н-02627. Заказ № 172. Индекс ...